

קונמרם

אאלפך חכמה

בלבבי משכן אבנה

אוצר האותיות

ערך בשל

תורה לשמה

תורת שעשועים

לא מונה כלל

נשמח לקבל הערות והארות,
וכן תוספות קצרות על
הקונטרס, על מנת לתקן
ולהוסיף במהדורה הבאה
בע"ה.

כמו כן, המעוניין לסייע להגיה
את הקונטרס כל שבוע לפני
צאתו, יפנה למערכת.

להאזנה לשיעור בקול הלשון

073-295-1245 ישראל
USA 605-313-6660

ומקישים: כוכביות [*]
סולמית [#] -
[מספר שיעור] -
סולמית [#]

© כל הזכויות שמורות

מידי שבוע יוצא לאור קונטרס
'אאלפך חכמה',
שכל שבוע עוסק בתיבה אחרת.
המעוניין להצטרף לרשימת התפוצה
ישלח בקשה במייל:
bilvavi231@gmail.com

ללקיחת חלק בהוצאות
הגדולות של הדפסת הספרים
לזיכוי הרבים, ניתן ליצור קשר
עם מערכת
'בלבבי משכן אבנה'
טלפון: 052.763.8588
ת.ד. 34192 ירושלים 9134100
bilvavi231@gmail.com

תוכן העניינים

"בא אל התיבה"

עורך בשל

עבודה

בלבביפדיה עבודת ה' בשל ז

מחשבה

בלבביפדיה מחשבה בשל יט

סוגיות במחשבה בשל כו

ר"א שערים

צירוף ב-ש / ב-ל / ש-ל לז

אתחלתא דגאולה חדש

מלחמה-שלום בשל מא

קבלה

בלבביפדיה קבלה בשל מז

מילון ערכים בקבלה בשל נב

ארמית

מילון ערכים בארמית בשל-ברבריא-ברגר-שברירי נה

מדור עבודה

בלביפדיה עבודת ה'
בשל

בלבניפדיה עבודת ה' בשל

ובדקות ישנו אופן נוסף של שילוב שמתגלה בבישול שהרי על דרך כלל כשמבשלים דבר מאכל, הוא אינו מתבשל בלחוד אלא רגילים לצרף עמו דבר נוסף, ומלבד מה שהרבה פעמים מבשלים כמה דברים יחד שזה שילוב כפשוטו של שני דברים, על דרך כלל רגילים לתבל את המאכלי, והרי שיש כאן שילוב בין התבלינים שמתבלים בהם את המאכל עם עיקר המאכל, וזה א"כ פנים נוספות של שילוב המתגלה בבישול, ובשונה מהשילוב שבין האש למים שנתבאר לעיל שהאש נמצאת חוץ לכלי והמים בתוך הכלי, כאן, זה שילוב גמור בתוך הכלי עצמו של המאכל והתבלינים ללא מחיצה ביניהם.

ובשורש זה מתגלה בקרבנות שנאמר בהם 'על כל קרבנך תקריב מלח' (ויקרא ב, יג) שמצרפים את הבשר עם המלח, אבל על דרך כלל גם במאכלים המתבשלים, הדרך הוא ליתן בהם מלח או שאר תבלינים.

שורש השילוב של התבלין המתגלה ב"בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין"

וכמובן שורש מציאות התבלין זהו כלשון חז"ל הידוע מאד (גמ' קידושין ל, ב) "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין", כלומר, בכדי לתקן את מציאות הרע של היצר הרע נצרך לצרף אליו את מציאות הטוב שזהו התורה שנקראת טוב כלשון הפסוק (משלי ד) "כי לקח טוב נתתי לכם" וכל"ל חז"ל (אבות ו, ג) - 'אין טוב

אופני ה'שילוב' המתגלים ב'בישול' - שילוב האש והמים ושילוב התבלין עם עצם המאכל

בשל - השורש של בישול כמו שנאמר בקרא 'ובשל מבושל במים' (שמות יב, ט). והנה בשל בהיפוך סדר האותיות זהו שלב שהוא השורש של "משולבות אשה אל אחותה" (שם כו, יז) שנאמר בידות של קרשי המשכן [שהיו עומדים להיכנס בתוך האדנים], כלומר, במה שבישול בהיפוך סדר האותיות עולה שילוב מונח שבבישול מתגלה השילוב.

ונתבונן בכמה וכמה פנים היכן נמצא השילוב בבישול - כפשוטו ממש הרי כמו שהוזכר לשון הפסוק "ובשל מבושל במים" שבבישול הדבר מתבשל בתוך מים לעומת צליה שנעשית רק באש, כלומר, צורת הבישול היא שהמאכל עצמו נמצא בכלי בתוך מים אבל לצורך הבישול נצרך שסביבות הכלי תהיה אש והרי שבעומק יש בבישול שילוב של אש ומים, אש שנמצאת בחוץ ומים שנמצאים מבפנים, והרי כלשון רבותינו הידוע שאש ומים כאן בעולם הזה הם כשתי צרות זו לזו, וא"כ בעומק כאשר מבשלים מתגלה שמה שכפשוטו אש ומים הם שתי צרות זו לזו, בבישול נעשה שילוב ביניהם מעין מה שהם מצטרפים בשמים, וזהו א"כ השילוב שבבישול, שילוב בין אש ומים, אלא שכמובן זה רק בחינה מסויימת של שילוב ולא שילוב גמור שהרי יש את הכלי שמבשלים בו שמשמש כעין מחיצה בין האש למים.

^א ורק בשמים שייך שיהא אש ומים בבית-אחת שלכן הם נקראים שמים - אש ומים כדברי הגמ' בחגיגה (יב, ט).

^ב כך הוא דרך כמעט בכל מאכל ללא יוצא מן הכלל.

בעומק יש לזה שורש דק יותר, שהרי כידוע בדברי רבותינו, אורו וגילויי יתברך שמו נקרא 'אור שאין לו סוף' שהוא 'אור אחד פשוט' כלשון רבותינו שאין בו הרכבה וממילא גם אין בו מציאות של שילוב.

ותחילת הגילוי שהיה מאורו ית"ש כביכול, זה במה שהוא נתענע נענוע מצד לצד, ובאותו נענוע התגלה שעשוע.

ולפי"ז, ראשית השילוב הדק הוא במה שיש בדבר אחד בעצמו תנועה שמתנועעת מצד לצד שע"י כן ישנם שילובים של תנועות. כלומר, כשאורו יתברך שמו מתענע כביכול נענוע שבתוך האור עצמו, והוא נשתעשע בתנועתו כלשון רבותינו, מתגלה ששורש השילוב הראשון הוא לא שילוב עם דבר אחר, שילוב שבין שני דברים בבחינת 'משולבות' אשה אל אחותה', שהרי אורו יתברך שמו נמצא כמציאות אחת לעצמה, אלא גדר השילוב בדבר אחד שמתנועע הוא שילוב דייקא בתנועה שבו ולא שילוב בהויה שלו כמו שילוב שישנו בין שני דברים, כלומר, במה שע"י תנועתו הוא משלב את התנועה מצד לצד כצורת שעשוע שמתנועעים מצד לצד, זה גופא השילוב שבו בשילובי התנועות אהדי.

וכמו שאומרים רבותינו, התנועה שהיתה לכל צד, יצרה מציאות של קוים והקוים האלו, הם שורש האותיות שביסודם הם נבנו מקוויים.

השילוב העליון של שילוב של דבר אחד בתנועות שבו הוא השורש של כל ב' דברים שמשלבים יחד

ומונח כאן א"כ הגדרה יסודית מאד, ששורש כל מציאות השילובים הוא בשילובים של תנועות, ושורש הדבר היה גילוי ממנו יתברך

אלא תורה, וזה א"כ התבלין שמצרפים ליצר הרע בכדי לתקנו.

וכדברי הגמ' הידועים בשלהי סוכה (נב, א) שלעתיד לבוא הקב"ה עתיד לשחוט את היצר הרע, ובעומק, כמו שעל כל מאכל נותנים תבלין, כך גם בתיקון של היצירה כשהקב"ה ישחוט אותו, התבלין שזה התורה, זה יהיה מה שיתקן את היצירה, ומעין כך גם בעוה"ז שיש בו את ה'בראתי יצר הרע', עבודת האדם לעמוד כנגד יצרו זה ע"י ה'תורה תבלין'.

ובעומק יותר, הרי התורה אינה אלא צורת גילוי של אותיות, ושורש השילוב [שבהיפוך אותיות זה בישול] שנאמר בקרא "משולבות" אשה אל אחותה" כפי שהוזכר, זהו באותיות התורה, כלומר, שורש השילוב שמתגלה בכל מאכל שמתבשל בתבלין שמשולב בו, הוא ב'תורה תבלין', ושורש השילוב שבתורה הוא בשילוב האותיות, והדוגמא הידועה עד מאד זה השילוב של שני השמות, שם הוי"ה ושם אדנות יחד כפי שמודפס בסידורים, אות משם הוי"ה ואות משם אדנות, אות אחר אות שהם משולבים יחד.

וא"כ, יש את ה'תורה תבלין' ביחס ליצירה"ר ויש את השילוב שמתגלה באורייתא עצמה בשילוב האותיות.

מדרגת 'אור אחד פשוט' שלמעלה מהשילוב ומדרגת השילוב המתגלה נענוע של האור - שילוב של תנועות ונתבונן להבין - יש את המדרגה שהיא למעלה בכלל ממציאות השילוב ויש את שורש המדרגה שבה מתחיל מציאות השילוב, ויסודי הדברים בקצרה - הרי כפי שהוזכר, בהגדרה הכוללת שורש השילוב מתחיל באותיות, אבל

² וכנגד כך, יש 'תבל' מצד הקלקול כלשון הפסוק "תבל הוא" (ויקרא יח, כג) שזה קאי על בא על בהמה שהוא מעשה של 'תבל' (וכע"ז בטבל שאסור באכילה משום שהוא מעין חולין ותרומה המעורבים זה בזה) או כל' הפסוק "תבלול בעיניו" (שם כא, כ) וכדו', אבל בתיקון זה הופך להיות 'תורה תבלין' של היצירה"ר.

³ בתחילה הם נבנו מנקודות ולאחר מכן מקוויים.

לאחר שהובן היסוד הזה בסיעתא דשמיא, מכאן ואילך ההבנה של האדם צריכה להיות שבכל הענפים של השילובים בכל האופנים שהם יהיו, אם הם יהיו ענפים בלא שורש, הרי שחסר בהם את עיקר חיותם כמו כל ענף בלי שורש שהוא חסר את עיקר חיותו, ואין להם בעומק על מה שיסמוכו.

האופן להשתלב רק עם ה'מיעוטו טוב' של העולם ולא עם ה'רובו רע' - ע"י גילוי שורש השילוב העליון בתנועת ה'רצוא ושוב' בנפשו של האדם

ונתבונן להבין - הרי בחיצוניות, האדם צריך להשתלב כסדר בכל מיני דברים, ו'מבשרי אחזה' בלשון פשוטה - הרי כשתינוק נולד, משעה שהוא יוצא לאויר העולם הוא צריך להיות משולב עם אמו שהרי הוא יונק משדי אמו וכמו כן הוא צריך להיות משולב עם החלב שזהו מזונו, וכשהוא גדל עוד מעט, הוא נהיה משולב עם אביו ועם כל אלה שסובבים אותו, יש לו את הדברים שהוא משחק בהם וכו' וכו', וכן כסדר, האדם בכל ימיו, משתלב עם עוד דברים ועוד דברים - פעמים הוא מצליח להשתלב איתם ופעמים הוא מתנגד להם כמוכן, אבל תפיסת האדם היא שכל הזמן הוא נמצא בשילובים עם דברים נוספים.

וכמובן שרוב השילובים שהאדם נמצא בהם בעולם, זה שילובים שהאדם אינו מצליח להשתלב עמם - מי יותר ומי פחות - אבל בכללות ברוב השילובים שישנם בעולם, יש צד של דחיה, וזה כמו שברור, משום שהעולם דידן הוא רובו רע ומיעוטו טוב כלשון רבותינו, וא"כ, החלק שאליבא דאמת אפשר להשתלב איתו, הוא המיעוט, והחלק שאי אפשר להשתלב איתו הוא הרוב, - ומי שמצליח להשתלב עם רוב הדברים, היינו

שמו באורו ית'. אבל הרי זה יסוד מוסד שכל מה שמתגלה אצלו, זה גילוי אלינו, כל גילוייו שלו, זה השורשים של המציאות שלנו, כלומר, זה לא רק כפשוטו בבחינת 'הוי דומה לו' - מה הוא... אף אתה'... (שבת קלג, ב) שעל דרך זה גם כאן ה'הוי דומה לו' הוא שאם הוא התנועע, גם אנחנו מתנועעים, אלא עומק ההגדרה עצמה של 'הוי דומה לו' היא שכל דבר שנתגלה לנו ממנו ית', זה גילויים שהוא מגלה לנו איך אנחנו מתגלים, כלומר בזה הוא מגלה לנו מי היא הוייתנו ומי היא מציאותינו שלנו.

אנחנו הרי לא קיימים כמציאות לעצמה אלא אנחנו קיימים כמציאות של גילוי של הקדוש ברוך הוא, וכל האופנים שהקב"ה מתגלה בהם, אומרים לנו מה היא עצם הוייתנו, שכיון שאנחנו איננו אלא גילוייו שלו, א"כ כל גילוי שמתגלה ממנו, הוא הוא עצם מציאותנו שלנו.

ובפרטות לעניינא דידן, כשנתגלה ששורש הכל זה התנועה שכביכול ית"ש שהוא 'אחד' התנועע מצד לצד באופן של שעשוע, א"כ, שורש כל הוייתנו אינה אלא תנועה מצד זה לצד לזה, זה עצם ההויה שלנו. ובלשון רבותינו הידוע מאד זה מה שמונח בפסוק 'והחיות רצוא ושוב' (יחזקאל א, יד) כמו שאומרים חז"ל 'אל תיקרי והחיות' [שזה קאי על חיות הקודש] רצוא ושוב אלא והחיות רצוא ושוב'. כלומר כל גילוי מציאות הנברא שזה חיותו - ובדקות זה הוייתו - היא תנועה של רצוא ושוב, זה עצם ההיות שלו.

ושם, במעמקי השורשים הללו, מונח שורש השילוב העליון, וכפי שנתחדד - שורש השילוב העליון הוא לא בין דבר אחד לדבר אחר אלא ב'אחד' עצמו, שילוב בתוך הדבר עצמו בתנועה שבו, וזה שורש כל השילובים כולם.

^ה וכמובן, בהעלם זה כבר מתחיל בעיבור, בדקות כמוכן, ורק שנאמרה הדוגמא בדבר היותר גלוי שזה במקום הלידה והיניקה.

לחבריו, או גם באופן שהוא לומד לבדו שהוא משתעשע בסברות שהוא עצמו מעלה והוא דן בהם לחלק או לחבר וכדו' בדרך לימודו.

אבל בעומק של הנפש, השעשוע הוא בעצם התנועה עצמה כתינוק שמשעשע שהשעשוע שלו הוא בעצם תנועתו, ואמנם כשהוא גדול יותר, יש לו כבר 'נפקא-מינה' באיזה חפץ הוא משתמש בכדי להשתעשע, אם בחפץ זה או אחר, אבל ככל שהתינוק קטן יותר, השעשוע שלו הוא בעצם התנועה שלו בעצמו, הוא רץ אחרי דבר מסויים וכדו' וכמעט אין לו 'נפקא-מינה' מהו החפץ שהוא משתמש בו כי השעשוע הוא בעצם התנועה עצמה, כמו כן בשעשוע שבעומק הנפש, האדם משתעשע בעצם תנועתו ומצד כך דורשים חז"ל (קידושין פ, ב) מהפסוק "מה יתאונן אדם חי (איכה ג, לט) - דיו חיים שנתתי לו" כלומר, די לו במה שהוא מתנועע שזה גופא חיותו כיון שבעומק זה שורש מציאותו שלו כמו שנתבאר.

כשהנפש לא תופסת את הדברים בעומק, היא קולטת שהתנועה מביאה את האדם למקום של סתירה, אבל כשהנפש קולטת את שורש התנועה, אזי האדם מבין שכל סתירה בעומק אינה אלא תפיסת תנועה שקיימת בין שני צדדים.

התפיסה העמוקה שכל שני צדדים סותרים אין בהם אלא יחס של תנועת שעשוע

ודוגמאות ברורות ויסודיות לכך שרואים כיצד זה נתפס בנפש בתפיסה התחתונה שלה - הרי אחד המושגים הידועים מאד בעבודה הוא מה שיש לאדם תקופת זמן של 'ימי אהבה' ותקופת זמן של 'ימי שנאה' או בלשון אחרת - ימי עליה וימי ירידה, וההרגשה הפשוטה של האדם היא שכשהוא נמצא ב'ימי אהבה' זהו

משום שמדרגתו היא שהוא נמצא בעולם שרובו רע, ולכן הוא משתלב גם עם ה'רובו רע'.

ובעומק, על מנת שהאדם יוכל להשתלב עם הענפים כפי הראוי להשתלב, נצרך שלאדם עצמו יהיה את השורש הפנימי של השילוב העמוק בתוך נפשו שלו, וזה כמו שנתחדד לעיל שהשילוב העמוק שבאדם, הוא שילוב של שורש התנועה של האדם עצמו בתוך עצמו ב'רצוא ושוב' שלו.

כלומר - אצל הקב"ה כביכול היה תנועה של שעשוע, אבל אצל האדם מתגלים שתי מדרגות, במדרגה הנמוכה יותר זה 'רצוא' של האדם לבורא ו'שוב' מהבורא לאדם, ובמדרגה היותר עליונה, כשהאדם נכלל בו יתברך שמו, הוא מתנועע כביכול כשעשוע בתוך הבורא יתברך שמו.

עומק השעשוע בדברי תורה - בעצם התנועה המתגלה בין שני צדדים

אבל יתר על כן - כשהתנועה של השעשוע הזה משתלשלת בחזרה לתתא, זה מתגלה בשעשועי התורה במה שהאדם משתעשע בדברי תורה, וכמטבע הברכה של ברכת התורה "והערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך בפנינו", וכשיש עריבות שיש בה שעשוע, מתקיים באדם "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי" (תהלים קיט, צב) שהתורה היא השעשועים של האדם. ולעניינא דידן - משם שורש השילובים שלו.

וחידוד הדברים בהקבלה למה שנתבאר בראשית הדברים - כפשוטו, השעשוע של אדם בדברי תורה זה או באופן של 'שני תלמידי חכמים המחדדים זה לזה בהלכה' שכ"א משתעשע בדברי זולתו ששם תנועת השעשוע בדברי תורה היא בתנועה שבין אחד

¹ ובדקות יש חילוק בין מדרגת עריבות למדרגת שעשוע, ואין כאן המקום להיכנס לדקות של החילוק ביניהם.

² (ע' גמ' שבת סג, א).

³ וכן בשאר לשונות מקבילים הקרובים לכך.

כשהדברים הללו עומדים בבהירותם, הרי שתפיסת נפשו של האדם רואה את כל המציאות באופן אחר לגמרי, וכל העבודה שהאדם צריך להתמודד עם כל המצבים כולם היא באופן שונה לגמרי.

עומק שתי התפיסות התחתונות שתלויות הא בהא - שהאדם חי עם תפיסה של הרע וממילא כל תפיסת התורה היא בתפיסת תבלין

וכפי שהוזכר בראשית הדברים, כשזה משתלשל למטה ממש צריך הבחנה של בישול בשביל השילוב שבין דברים, כלומר, כמו שבבישול כפשוטו המאכל כשלעצמו הוא בדרך כלל תפל, ועל מנת שהוא יהיה ראוי יותר לאכילה צריך לשלב עמו עוד דבר שזהו התבלינים שמוסיפים לו, כמו כן הוא בשורש הדבר שהוא 'בראתי יצר הרע', בראתי לו תורה תבלין.

והיחידוד ההגדרה לפי מה שנתבאר השתא - כשהאדם נמצא בתפיסה של 'בראתי יצר הרע' שהוא חי עם הרע, א"כ התיקון שלו הוא 'בראתי לו תורה תבלין', זוהי התפיסה הפשוטה של האדם מצד חייו כאן בעולם שהוא רובו רע ומיעוטו טוב, שכיון שהוא חי בעולם שיש בו רוב רע, א"כ הוא חי בתפיסה של 'בראתי יצר הרע'.

כלומר, זה לא יצר הרע שעומד בקרן זוית אלא זה יצר הרע שהוא צפון ועומד בלבו של האדם כמו שדורשת הגמ' בסוכה (נב, א) מהפסוק (ויאל ב, כ) "ואת הצפוני ארחיק מעליכם" והיינו שמצד כך היצר הרע הוא שורש פנימי שצפון בלבו של האדם שמניע את מקום הלב והוא שורש תנועותיו, כל החובות הלבבות הידוע בשער יחוד המעשה שמאריך בלשונו הנפלאה לתאר בהרחבה איך היצר

זמן שהלב שלו פתוח והמח שלו פתוח יותר ואילו ב'מי שנאה' יש צמצום המח וצמצום הלב וכדו', ומצד כך, בחיצוניות של הנפש, במושכל ה טבעי של נפש האדם, הוא רוצה להיות כמובן ב'מי אהבה' ולא להיות ב'מי שנאה'.

אבל בעומק הנפש, כשהאדם תופס את התפיסה הפנימי, הוא מגלה שיש תנועה של ימי אהבה בבחינת 'ימין מקרבת' ותנועה של ימי שנאה בבחינת 'שמאל דוחה', והרי שכשתופסים את התנועה שיש בין ימי האהבה לימי השנאה, ישנה חיות מעצם התנועה שישנה בין הימים הללו לימים הללו.

וכאן א"כ מונחת התפיסה העמוקה בנפשו של האדם, שכל מה שנתפס בחיצוניות של הנפש כסתירות והפכים וכנקודות שנוגדות זו לזו, בתפיסה העליונה של השילוב שבבישול, הנפש לא תוספת את הדברים כסתירה אלא כשני צדדים, אבל לא שני צדדים שעומדים כל צד במקומו שלו ששם הוא סותר לרעהו, אלא כשני צדדים שיש ביניהם יחס של תנועת שעשוע.

עומק נקודת חיותו של האדם - מכח התנועה הקיימת בין כל שני מצבים

והיחידוד הדברים אם כן - התפיסה התחתונה בנפשו של אדם היא שמתייחסים לכל מצב כמצב לעצמו, וא"כ, יש מצב כזה ויש מצב שונה וכל מצב הינו סתירה למצב ההיפכי לו, אבל בתפיסה העליונה של הנענוע שהוא מקום השילוב העליון שבנפשו של האדם, הוא לא דן על כל מצב כעומד לעצמו במקומו שלו שאז שני המצבים הם היפכיים זה לזה, אלא כל היחס שבין שני ההפכים הוא שיש תנועה ביניהם - ואז, התנועה הזאת שקיימת ביניהם, היא גופא נקודת החיות של האדם.

^ט עי' בגמ' סוטה (מז, א) "יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת".

^י וכמובן גם בתוך ימי האהבה עצמם וימי השנאה עצמם ישנם תנועות דקות פרטיות בתוך אותם מהלכים.

עומק השילוב התחתון שבא רק לתקן לעומת השילוב העליון שיסודו שעשוע

וכפי שנתבאר, כיון שהוא נמצא בתפיסה שהתבשיל עצמו אינו ראוי לאכילה והוא נצרך לשלב בו תבלין, זה מדרגת כל השילובים של אותו אדם. - והרי על אף שישנם דברים שנאכלים כמות שהן חיים ורגילים גם לבשל אותם, אבל כהגדרה כוללת, רוב הדברים שמתבשלים, הם דברים שאינם ראויים להאכל כשהם חיים, כלומר שללא בישול זה פרי רע שהוא אינו עומד לאכילה אלא ע"י בישול, וכיון שזוהי תפיסתו קודם הבישול, א"כ כל האופן שהוא יכול להיות ראוי לאכילה זה ע"י השילוב שבבישול - שאז גם מצרפים אליו תבלינים.

וכמו שנתחדד, זה התפיסה התחתונה של אדם שבכל תפיסת חייו בעומק הוא אוהז במציאות של רע וכל השילובים שיש לו שהוא מצטרף לדברים, זה רק בשביל למתק את הרע, וזה א"כ כל תפיסת השילובים שיש לו.

אבל כשהאדם זוכה לצאת מהתפיסה התחתונה הזו של השילוב שזוהי תפיסת 'בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין', אלא הוא עולה לעולם שיש בו מציאות של טוב, הוא עולה לתפיסת השילוב של שעשוע כמו שנתבאר.

מצד המדרגה התחתונה של "בראתי יצר הרע" אומרים חז"ל: רשעים יצה"ר שופטים (ברכות סא, א) ובלשון אחר בחז"ל (בראיתא רבה לד, יא) 'רשעים - ברשות לבם'.

הרע הוא שורש תנועותיו ועצותיו של האדם. ומצד התפיסה הזו שהאדם נמצא בה, השילוב שנצרך לו הוא כמו שילוב שיש בתבשיל שצריך לשלב אותו בתבלינים, ובעולם הרוחני, עומק היחס שלו לתורה הוא - "בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין".

ומתחדדות כאן א"כ שתי התפיסות שתלויות הא בהא, התפיסה התחתונה היא תפיסה שהאדם חי בעולם של רע וא"כ הוא חי עם מציאות של יצר הרע, וזה חיים שהם בתפיסה של רע בבחינת 'בראתי יצר הרע'.

וכשזו התפיסה שלו, בתולדה מכך באה התפיסה המקבילה שכל התורה נתפסת אצלו רק כתבלין, כי כשחיים בתפיסה של 'בראתי יצר הרע', מכח כך גם התפיסה שלו בתורה הופכת להיות שאינה אלא יחס של תבלין ליצה"ר.

וזה כמובן תפיסה שפילה מאד שאת התורה שהיא 'תורה אור' משורשה העליון, הוא תופס רק כתפיסת תבלין לעקור את היצה"ר שבבחינת 'תבל הוא' דקלקול.

ובוודאי שזה אמת שהתורה היא גם תבלין, אבל גדר הדבר הוא כדברי הנפש החיים הידועים, התורה עצמה נמצאת בגיבוי מרומים והיא משתלשלת לכל המדרגות כולם, אבל כשזוהי המדרגה של האדם שהוא אוהז בתורה במקום התחתון השפל שאליו היא משתלשלת, ששם התפיסה שלו 'בראתי יצה"ר, בראתי לו תורה תבלין', זה להשפיל את התורה עד המדרגה של הרע בפועל.

^א [זה לשונו שם בפרק ה': "בן אדם, ראוי לך לדעת כי השונא הגדול שיש לך בעולם הוא יצרך, הנמסך בכוחות נפשך, והמעורב במזג רוחך והמשתתף עמך בהנהגת חושך הגופניים והרוחניים, המושל בסודות נפשך וצופן חובלך, בעל עצתך בכל תנועותיך הנראות והנסתרות שתהיינה ברצונך" וכו' וכו'].

^ב ובלשון הנמוכה המורגלת אצל בני אדם הם משתמשים בלשון שיש להם הרבה מעכבים מכח שהיצה"ר כל הזמן מתנגד אצלם לקדושה, אבל בעומק זה תפיסה של אדם, שבעומק חי עם יצר-הרע.

^ג ונ"מ לגבי ברכות מה ברכתו וכן לגבי בישולי עכו"ם שאינו נאסר כשהוא נאכל כמות שהוא חי.

^ד היפך 'צדיקים לבם ברשותם' כמבואר שם.

תפיסת 'תורה תבלין' לעומת התפיסה של 'כי הם חיינו'

וכשהאדם עולה מאותו מדרגה, הוא עולה למדרגת בינונים שיצר טוב ויצה"ר שופטם (ברכות שם), אבל הוא עולה יתר על כן למדרגת הצדיקים שיצר טוב שופטם משום שהם נמצאים בעולם של הטוב, ובעולם של הטוב, התפיסה שהאדם נמצא בתוכה היא לא תפיסה של רע, של 'בראתי יצר הרע', וממילא גם התפיסה שלו במדרגת תורה היא לא בעיקר 'בראתי לו תורה תבלין' אלא 'כי הם חיינו' ואורך ימינו' - ועל תבלינים הרי אי אפשר לחיות...

וכשמבוננים בדבר - זה חד מאד שהתורה במדרגת 'תורה תבלין' זה מצד מקום הירידה התחתון שאליו התורה יורדת, והרי בדברי חז"ל (אבות דרבי נתן לו, ט) שבעה שמות יש לה לארץ שאחד מהם הוא תבלין כדוגמת הפסוק "לה' הארץ ומלואה תבלין ויושבי בה" וכשהתורה יורדת למקום השפל ביותר שנקרא 'תבלין', שם התורה מתגלה כ'תורה תבלין'.

אבל כשהאדם מתרומם ל"בינונים זה וזה שופטם" וק"ו כשהוא מתרומם לצדיקים שיצר טוב שופטם, א"כ הוא עולה ממדרגת התבלין של הדברי תורה, למדרגות העליונות יותר שנמצאות בתורה עצמה, ואז השילובים המתגלים אצלו הם בתוך מדרגת התורה עצמה.

עסק התורה במדרגת בינונים - שיש בתורה בטוב וגם רע ועסק התורה במדרגת צדיקים - עסק באור גלוי יותר או נעלם יותר

ובלשון כללית מאד, מי שנמצא במדרגה של 'בינונים זה וזה שופטם' שיש לו גם טוב וגם רע, עיקר המדרגה שלו בעסק של הדברי תורה הוא באופן של טהור וטמא חייב - ופטור

אסור ומותר וכדו' והיינו שכיון שהוא בתפיסת טוב ורע, א"כ כסדר הוא בתפיסה של טהור וטמא, חייב ופטור, זה מצד תפיסת בינונים זה וזה שופטם שגם תפיסתו בתורה היא תפיסה של טוב ורע.

אבל כשהאדם עולה למדרגת צדיקים שיצר טוב שופטם, א"כ עיקר העסק שלו בדברי תורה הוא לא באסור ומותר, בפטור וחייב, בטמא וטהור, אלא הוא עוסק בתורה שהיא טוב בבחינת "אין דבר טמא יורד מן השמים" (סנהדרין נט, ב) והרי שבעומק העסק בדברי תורה הוא לא באופן שיש דבר טמא, אלא כידוע בדברי רבותינו שטמא נקרא טמא מלשון אטום - סתום, כלומר, יש אור גלוי יותר ויש אור נעלם, ואור נעלם מצד השורש שלו נקרא טמא אותיות טם-א' שהאור העליון טם, אטום ונסתר ואיננו נמצא בגילוי זה הגדר של דבר טמא.

והרי שיש כאן בכללות שלושה מדרגות בתוך העסק בדברי תורה עצמו. וסיכום הדברים:

במדרגה התחתונה של תפיסת 'בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין', זה מי שחי בעולם שרובו ככולו רע ושם העסק שלו בדברי תורה מתגלה רק במדרגת תבלין לתקן את העולם של 'תבלין הוא'.

ומי שעולה למדרגת בינונים שיצר טוב ויצר רע שופטם, מדרגת העסק שלו בדברי תורה זה בתפיסה שיש טוב ורע שמשתלשל, ומצד כך, יש חייב ופטור, אסור ומותר, טהור וטמא וכן ע"ז הדרך, זה מדרגת העסק שלו בדברי תורה ומצד כך עיקר העסק בדברי תורה הוא בפשט עד ההלכה למעשה.

ומי שעולה יתר על כן למדרגה השלישית של "צדיקים יצר טוב שופטם" שכיון שהם חיים בעולם שכולו טוב והם נמצאים בתפיסה של טוב לכן דייקא יצר טוב שופטם, שם מתגלה "אין דבר טמא יורד מן השמים",

חד', ה'אורייתא וישראל חד' זה מיניה וביה ע"י שורש התנועה באורייתא באופן של 'חד'.

ושם מצד שורשי הנפש, הנפש מתנענעת באופן שיש לה שעשוע בעצם התנועה עצמה וזה שורש השילוב העליון של האדם.

וככל שהאדם מחובר לשורשו העליון שהוא שורש השילוב בשבתנועה ובשעשוע - מכח מה שמתגלה בשורש, זה יורד ומאיר לענפים לשלב את כל הבריאה כולה, וזה סוד הבריאה כמו שנאמר בקרא שתכלית כל הבריאה כולה היא "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", ובמדרגה הזו יתגלה 'תורה מאתי תצא' כמו שדורשים חז"ל 'חידוש תורה מאתי תצא' כידוע מאד, כלומר, החידוש תורה שיצא מ'ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד' הוא שכל העסק בדברי תורה יהיה במדרגה של 'חד' שזהו 'שמו אחד', וכשהעסק בדברי תורה יתגלה כולו במדרגת ה'חד', אז יתקיים "זאת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" שאין טומאה ואין רע אלא כל העסק בדברי תורה מתגלה כפי מציאות שורשו העליון באופן של תנועה ושעשוע, - זה האופן העליון של מדרגת העסק בדברי תורה.

עומק הבישול שעניינו לשלב בין ב'

דברים אינו נצרך בשבת מכח 'תבלין

יש ושבת שמה' ולכן הבישול נאסר

בה

ולפי זה - הרי אחד ממ"ט מלאכות שבת שנאסרו בשבת זה מלאכת מבשל^ט משום הבישול סממנים שהיה במשכן, ולעניינא דידן השתא - עומק מה שבישול נאסר בשבת זה כיון ששבת היא 'רזא דאחד' כידוע, ובמקום שיש 'רזא אחד' אין בישול. כיון שכל ענינו של בישול הוא לשלב דברים ולצרפם אהדדי, אבל מדרגת 'רזא דאחד' של שבת קודש, היא

וכשכן כתוב בתורה טמא, הכוונה היא לאור פחות גלוי ויותר סתום ונעלם בבחינת טם, וזה צורת העסק שלו בדברי תורה.

אלו הם שלושת המדרגות באיזה אופן העסק של האדם בתוך הדברי תורה.

העסק העליון שבדברי תורה - תנועה

מיניה וביה ב'רזא דאחד' ושעשוע

בעצם התנועה

אבל יתר על כן כמו שהוזכר בראשית הדברים, - מלבד העסק של האדם בדברי תורה באופן של "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא" שזה כמובן שלב מוכרח שיהא לאדם את העסק בתורה אליבא דהלכתא, העסק העליון הגמור בדברי תורה הוא באופן של 'תורתך שעשועי'^ט. ושם עסק התורה של האדם הוא לא במדרגה של טוב באופן שהרע הוא רק אור נעלם יותר והטמא הוא בבחינה של אטום ולא רע וטמא בפועל, אלא בכל מצב שמתגלה אצלו טמא וטהור, אסור ומותר, הרי שיש לו תענוג בשעשוע שבין הטמא לטהור, ושבין האסור והמותר, והרי שהנענוע שבין זה לזה זה צורת העסק שלו בדברי תורה באופן שיש לו שעשוע בעצם התנועה עצמה שהתנועה הזאת, היא שורש כל התנועות כולם.

ובמדרגה הזו של העסק בדברי תורה, האדם הוא 'רזא דאחד' כלשון חז"ל הידוע "קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא" - וכמו שברור ופשוט שכשנמצאים במדרגה של 'קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד', העסק בדברי תורה עצמם הוא ג"כ בתפיסה של חד, וא"כ, לא מתגלה באותו עסק שתי צדדים כפשוטו שהם היפך ממצאות ה'חד', אלא צורת העסק שם היא באופן של שעשוע ע"י תנועה מיניה וביה כפי שנתבאר, שזה מדרגת 'קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל

^ט שמקביל למדרגת 'תורתך בתוך מע'.

^ט כפי המבו' בגמ' שבישול ואפיה מקבילים אהדדי.

השורש של 'בשבת ניתנה תורה' מאיר עד החומר הגמור בתבלין של שבת שיש במאכל

ומצד כך, מה שאומרים חז"ל "לכו"ע בשבת ניתנה תורה" ומאמר חז"ל שהוזכר 'תבלין יש ושבת שמו' - זה השורש, וזה הענף, שורש השילוב העליון זהו ה'בשבת ניתנה תורה' שהיא השעשוע של הקב"ה, וזה משתלשל בפועל עד הענף של 'תבלין יש ושבת שמו'.

וכמובן, השורש של 'תבלין יש ושבת שמו' מתגלה בעיקר במן ששורשו בעומק הוא במדרגת שבת קודש¹ שהרי במן הלא היה עבודה לצורך המאכל ובששת ימי המעשה הרי נצרך עבודה לצורך המאכל, ובמן מתגלה שהיו יכולים לטעום בו כהגדרה כוללת את הטעמים של כל המינים כמו שמבואר בסוגיא ביומא², כלומר - במן היו משולבים כל התבלינים כולם משום שהוא היה יורד מן השמים שהרי כפי שהוזכר בראשית הדברים, בבישול מתגלה השילוב בין אש ומים מעין מה שבשמים למעלה האש והמים משולבים ומצורפים יחד אהדדי, ובמן שירד מן השמים התגלה בפועל כל השילובים הללו.

וזהו האור השלם של "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד", ע"י כל השילובים שמשתלשלים מן השורש עד לתתא בפועל בעולם החומר כפשוטו.

למעלה מתפיסה של בישול, ואם הוא מבשל בשבת, בהכרח שהוא יורד מהאור של "רזא דאחד" של שבת.

ולכן במדרגה של שבת לא נצרך שילוב של תבלין אלא התבלין הוא ממילא כלשון חז"ל הידוע 'תבלין יש ושבת שמו וריחו נודף', ולכן אם בששת ימי המעשה, בשביל שיהיה טעם לתבשיל, צריך לתת בו תבלין, בשבת לא צריך לתת תבלין במאכל כיון שהוא נמצא שם באופן דממילא.

ומאיפה מגיע בשבת קודש התבלין למאכל באופן דממילא? - זה עומק הדברים שנתבאר, כיון שבשבת קודש מאיר ה'רזא דאחד', הרי שמהמקום העליון של ה'אחד' ששם הכל משולב, זה משתלשל עד התבשיל של שבת, - וזה עומק דברי חז"ל שהוזכר "תבלין יש ושבת שמו וריחו נודף", שבאור של שבת עצמו מכח ה'רזא דאחד' של השבת, מאיר התבלין שיורד למטה.

וזה הצורה השלמה של מדרגת תבשיל דתיקון, כלומר, התבשיל יסודו הוא שילוב כמו שנתבאר בהרחבה - ואם בתחילה היה נראה שהיחס של הצירוף בין בישול לשילוב זהו יחס צדדי, ככל שמעמידים את הדברים ומבינים אותם, מתגלה שזה עומק הבישול השלם, ולכן הבישול השלם מתגלה בשבת קודש "תבלין יש בו ושבת שמו וריחו נודף".

וזה שלימות ההארה של הבישול, כלומר - ההארה של השילוב הוא מהשורש העליון הגמור עד מקום העשייה בפועל של בישול התבשיל, וכשנאסר לבשל בשבת היינו משום שבשבת לא מתגלה כח השילוב שנמצא לתתא, וכל השילוב שמתגלה לתתא בתבשיל של שבת, אינו אלא מהאור העליון שממנו מקבלת השבת עצמה עד מקום העשייה בפועל.

¹ ולכן בשבת קודש שורש האכילה היא במדרגה של אכילת המן.
² וזאת ה' מינים שלא טעמו בו כמבואר שם בגמ'.

מדור מחשבה

בלביפדיה מחשבה

בשל

סוגיות במחשבה

בשל

בלביפדיה מחשבה

בשל

בשלה מן האיל וכו' (במדבר ו יט). בעניין איל הנזיר איתא בגמרא (חולין צח ב) "ולקח הכהן את הזרוע בשלה וגו' ותניא בשלה אין בשלה אלא שלימה ר' שמעון בן יוחאי אומר אין בשלה אלא שנתבשלה עם האיל".

ובתוס' (שם) "אין בשלה אלא שלימה - פירש בקונטרס דלא נתפרש באיזה לשון, ונראה לפרש דמשמע בשלה כמו בשל לה למ"ד דגושה ומפיק ה"א כמו שיש לה כלומר כמו שהיא".

ביאור דבריהם, שדבר העומד 'בשלו' לא צריך לזולתו שהרי שלם הוא, ולא משתנה ולא מתפעל מדבר אחר.

א"כ מבואר מדברי הגמרא הגדרה שורשית, ש'בשל' מלשון 'שלם' - ד'אין בשלה אלא שלמה'.

בשל - שלב אחרי שלב עד לשלמותו
'בשל' בהיפוך אותיות - 'שלב', וכן מהווה שורש למילה 'שביל'.

ביאור הדברים:

'שביל' היינו 'מבוא' שדרכו מגיע אדם למבוקשו. דומה לו עניין ה'שלבים' שלא מגיעים ישר למבוקש אלא עוברים מדרגות - שלב אחרי שלב.

והנה, פעם ראשונה שמצינו להדיא בתורה שורש 'בשל' הוא בפתרון חלומו של שר המשקים על ידי יוסף. שם נאמר לגבי הענבים "הבשילו אשכולותיה" (בראשית מ י). כמו כן מצינו בכמה מקומות שחז"ל נקטו לשון 'הבשלה' ביחס לפירות. וזה, כיון שתהליך גידול הפרי הוא שלב אחרי שלב עד שמבשיל

גדר הבישול - בישול טיגון ואפיה
עניין הבישול נחלק בכללות לשני חלקים - כל תהליך הבישול, דהיינו פעולת ה'בשל', ותולדת הדבר המבושל.

פעם ראשונה שמצאנו בתורה לשון של 'בישול' כפשוטו, נאמר ביחס לקרבן פסח - "אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו (שמות יב ט). וברש"י (שם) "במים - מנין לשאר משקין ת"ל ובשל מבושל מ"מ".

א"כ בישול דכאן לאו דווקא במים אלא גם בשאר משקים, וכמו שהרחיבו המפרשים (היריעות שלמה, מלבי"ם, ה'כתב והקבלה' ועוד).

בלשון תורה, 'בישול' מתפרש באופן רחב יותר. מלבד בישול במשקין שהוזכר, לשון 'בישול' מורה גם על טיגון בשמן באש, כמו שמצינו - "ותבשל את הליבבות" (שמואל ב יג ח) שעניינו טיגון בשמן. כמו כן, 'צלי' נקרא בלשון תורה 'בישול' - (דברים טז ז) "ובשלת ואכלת" שנאמר גבי קרבן פסח. כך גם 'אפיה' בכלל בישול וכמו שמבואר בסוגיא דשבת (עד ב) שתנא דמשנה נקט לשון 'אופה' ושבק 'בישול' דסידורא דפת נקט אבל שורש שניהם חד הוא.

ביאור המילה בשל

לשון 'בשל' בתורה נאמר בעיקר ביחס לבשר, וכמו שמצינו גבי איסור "לא תבשל גדי בחלב אמו" (שמות כג יט), וכן בעניין איל המילואים שנאמר "ואת איל המלאים תקח ובשלת את בשרו וכו'" (שמות כט לא), כך גם לגבי איל הנזיר נאמר "ולקח הכהן את הזרע

* היינו דלאחר שנתבשל במים טגנה אותם בשמן וכמו שכתב רש"י שם "ותחלוט סולת מורכבת במים ורתחין תחלה ואחר כך בשמן".

ובזה נבין את דברי הגמ' בשבת שתנא לשון 'אפיה' ולא 'בישול', דסידורא דפת נקט. מצד שורש חטא אדם הראשון נאמר "בזעת אפך תאכל לחם" (בראשית ג יט). אותו לחם שאוכל 'בזעת אפיו' נגמר במלאכת 'אפיה'. תיקון אותו כוח דקלוקל מים ואש של 'בזעת אפך', נעשה על ידי אפיה - 'אפ-י'ה', שמצרפים את שמו יתברך לאפיה ועל ידי כן הוא נמתק.

תיקון האפיה - בציעה במקום האפוי ביותר

באפיה מתגלה על דרך כלל רק מהלך של אש לכשעצמה, דעל ידי האש מתייבש המים או המשקים שנילושו בעיסה ואין מציאות של מים בתהליך האפיה.

והנה, כאשר בוצעים את הפת, בעינן לבצוע "מהיכא דקרים בישולא" (סנהדרין קב ב) היינו מהמקום האפוי ביותר.

וזה, כי עיקר הברכה חלה לתקן את כוח 'האף' שבאפיה. דהאפיה מייבש את 'המים' בפת שבבחינת 'בזעת אפך תאכל לחם' - 'מים' של זיעה. לכן מברכים על המקום האפוי ביותר שנסתלק ממנו קלוקל 'בזעת אפך' ובזה נתקן.

מדרגת השלם

כמו שהוזכר, שורש העליון במדרגת הבשל הוא מלשון 'שלם'. למטה בקלוקל זה בבחינת 'בזעת אפך תאכל לחם' כשמתגלה מים ואש אבל מריבים זה עם זה. מצד העליון יותר, זה חיבור בין המים הנמצאים בתוך הכלי, והאש שמתחת לכלי, ושם מתגלה מדרגת ה'שלום'.

שיער הראש והזקן של הנזיר באש מתחת לקרבן עושה שלום בין האש והמים

כתיב גבי נזיר "תער לא יעלה על ראשו" (במדבר ו ה). ברור הדבר, שזה לא רק דין בלבד שלא יגלח שערותיו, אלא חל בשערות הנזיר מעין קדושה.

לכן, בסוף ימי נזירותו מגלח הנזיר את שער

והושלם בישולו. לפי זה, המילה 'בשל' מלשון 'בשלה' ו'שלם', והמילה 'בשל' מלשון 'שליבים' הוא דבר והיפוכו. 'שלם' הוא עצם הדבר העומד שלם לעצמו, לעומת כך, 'בשל' מלשון 'שלב' ו'שביל' זהו תהליך בדבר שאינו שלם בתחילתו.

עץ הדעת אכלה פגה - עדיין לא בשל

בעומק, יסוד הדבר נעוץ ביום ראשון של מעשה בראשית כשהכל נברא בכוח, ולאחר מכן כל יום ויום יצאו הדברים לפי סדר בריאתו של עולם, כדאיתא בגמ' (ר"ה יא א) "כל מעשה בראשית לקומתן נבראו, לדעתן נבראו, לצביון נבראו", דהיינו שנבראו בשלמותם.

לפי זה, ביום השלישי שנבראו העצים, הרי נבראו בשלמותם וזה 'בשל' מלשון 'שלם'. חוץ מעץ אחד - עץ הדעת, ובלשון חז"ל נקרא בבחינת 'אכלה פגה', היינו שהדבר עדיין לא הגיע לבישולו.

אילו אדם הראשון היא אוכל מעץ החיים היה דבק במדרגת 'בשל' מלשון 'שלם'. אכילתו מעץ הדעת גרם ל'בשל' במדרגת ה'שלב' - התהליך. ועל כן, עומק כל תהליך הבריאה - שית אלפי שנים, הוא לעבור שלב אחרי שלב ו'לבשל' את כל מה שיש עד לשלימותו.

בישול - אחדות מים ואש, אפיה -

צירוף אש ומים דקלוקל

הוזכר בראשית הדברים שאפשר לבשל על ידי מים, וכן אפשר לבשל באש כדוגמת צלי.

והנה, על דרך כלל, צורת בישול במים הוא על ידי נתינת מים בסיר וכדו' ומתחת לסיר מבערים אש. ובעומק, בישול באופן זה נקרא 'עושה שלום במרומיו', שעל ידי הבישול נעשה מעין אחדות בין המים לאש. אש לבד שורשו מידת הדין כידוע, צירוף מים ואש הוא בבחינת 'עמד ושיתף עמו מדת הרחמים'.

ובעומק, 'אפיה' נקראת מלשון חרון אף - שורש מדת הדין דקלוקל.

שני ההפכים. ובעומק יותר, 'חכמה' כהגדרה כללית היא בבחינת 'מים' כמו שנאמר - "הוי כל צמא לכו למים" (ישעיהו נה א) 'ואין מים אלא תורה' (תענית ז א). וכדוגמת "אבנים שחקו מים" (איוב יד יט) שראה ר"ע את הסלע שנשחק על ידי מים - מימיה של תורה.

לפי זה, שערות הזקן - 'זה קנה חכמה' הם במדרגת 'מים', ושערות הראש הם בבחינת 'אש' (ראש אותיות ר-אש). כמו שמצינו מצד הקלקול שעשו איש שעיר מכוח האש דקלקול, וכנגדו בתיקון "בית יעקב אש ובית יוסף להבה" (עובדיה א יח) כידוע.

ובמקביל למה שהוזכר, 'בשל' בהגדרה העליונה הוא מלשון 'שלם' כשאש ומים בבת אחת. ובמדרגה התחתונה, האש והמים מצורפים יחד אלא שהמים בתוך הכלי והכלי חוצץ בין המים לאש שמתחתיו.

לעומת כך בנזיר שנאמר בו 'זרוע בשלה' מתגלה עומק נוסף ב'בשל', שבנתינת שערות הראש - 'אש', ושערות הזקן - 'מים' תחת הקרבן, מצטרפים המים והאש יחד אהדדי ועל ידי כן נתקן.

מצטמק ויפה לו - התגברות האש על המים באופן הראוי

בדרך כלל, התפיסה הברורה היא, שדבר שמתרחב ומתפשט הוא 'מעלה' - הדבר גדל, והרי זה בחינה של תיקון, ודבר שמצטמצם הרי הוא חסרון - הדבר הולך ונחסר.

כאשר מבשלים דבר, יש שני הגדרות כלליות (וכמבואר בסוגיות פ' כירה דשבת לו ב) - מצטמק ויפה לו ומצטמק ורע לו. ב'מצטמק ורע לו' (בכמה אופנים) אין תיקון במהות הבישול וא"כ לא נקרא בישול לעניין שהייה וחזרה (כמבואר שם). אלא שקשה, דכמו שביארנו, פשטות 'מצטמק' הוי קלקול, וא"כ מנין לנו מושג הנקרא 'מצטמק ויפה לו'?

ומניחו תחת השלמים כמו שנאמר "ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים" (במדבר ו יח).

מונח כאן ראשית כל הגדרה עמוקה, דשריפת השיער איננו דין שריפה כמו שאר איסורי הנאה, אלא נשרפין מדין 'קרבן', לכן מקום שריפתם דייקא מתחת איל השלמים וע"י כך נהפכים לחלק מהקרבן.

והנה, בכללות קיימים שני סוגי שערות באדם, שערות הגולגולת שיוצאים מהראש, ושערות הדיקנא - הזקן. שערות הזקן הם שערות של קדושה בבחינת זה קנה חכמה, שם שורש הקדושה שנמצאת באדם. שערות ראשו על דרך כלל הם שערות דקלקול וצריך לסלקם, כמו שמצינו "מלך מסתפר בכל יום וכהן גדול מע"ש לע"ש" (תענית יז א).

נזיר שמגדל את שער ראשו מדין "קדש יהיה גדל פרע שער ראשו" (במדבר ו ה).

על ידי כן נהפכים שערות ראשו להיות קודש, והוא מצרף את השערות של הזקן עם השערות של הראש.

בהגדרה רחבה יותר, שערות הראש הם כוח שנסתלק מן המוחין ואין בו השגה שהוא שורש לשטות. דוגמה לכך, קרבן סוטה מביאה למנחתה שעורים וכדברי הגמרא "כשם שמעשיה מעשה בהמה כך קרבנה מאכל בהמה" (סוטה יד א). מעשה בהמה הוא הסתלקות המוחין - שחסר 'דעת', ומאכל בהמה של שעורים בא מדין שערות שנסתלקו מהם המוחין מהצד הנפול שלהם שאינם בר השגה.

בנזיר מתגלה מהלך הפוך, שקדושתו חלה על מקום שערות הראש שבדרך כלל פסולת, והוא מצרף את מדרגת המוחין שמתגלה בבחינת זקן - זה קנה חכמה, ושניהם מניח תחת הקרבן. ובעומק, הוא מצרף את החכמה יחד עם השטות במדרגת פלא "איש כי יפלא לנדר נדר נזיר לה" (במדבר ו ב) במדרגה שמחברת את

שבו, כמו שמפורש בקרא "כי תאוה נפשך לאכול בשר" (דברים יב כ). אדם מתאוה לאכול בשר, יש שתאוותו תאוה גמורה עד כדי כך שאוכל בשר שאינו מבושל שיש בו יותר מים, ויש שאוכל בשר מבושל שנתמעט מימיו ונתקרב יותר לבחינת האש. כאשר אדם מבשל את הבשר הוא מחליש את כוח המים שבו, ובפרטות כוח התאוה שבו ששורשו במים - "כי תאוה נפשך לאכול בשר", ועל ידי כן התאוה הולכת ונחלשת.

טיגון בשמן - סילוק המים דתאוה וצירוף מדרגת החכמה

הוזכר לעיל, שלשון 'בישול' נאמר בתורה הן ביחס לבישול כפשוטו, והן ביחס לאפיה, לצלייה ולטיגון.

עד עתה התבאר מהלך של מים ואש ביחס ל'בישול' ו'אפיה' - ביטול האש בכלי שמבטלת את המים דקלקול של 'כזעת אפך תאכל לחם', או ביטול מים של תאוה - "כי תאוה נפשך לאכול בשר".

והנה, עיקר הטיגון נעשה בשמן שהוא בחינת 'חכמה' מדרגת המנורה. כאשר מטגנים דבר, מלבד מה שנעשה ביטול התאוה על ידי סילוק המים, צירוף השמן - החכמה - מבטל את ה'רוח השטות' של המים דתאוה שמכוחו בא העבירה כמאמר חז"ל "אין אדם חוטא אלא א"כ נכנס בו רוח שטות".

זה נקרא "ולבי ראה הרבה חכמה" (קהלת א טז), לכן עיקר הטיגון מתגלה בלשון הפסוק ביחס ללביבות בלשון 'בשל' - "ותבשל את הלביבות" (שמואל ב יג ח), עומק מדרגת ה'לב' מצרף את מדרגת השמן של החכמה יחד עם מדרגת הבשר - עומק נקודת הטיגון של מדרגת הטיגון.

ביאור הדבר: דבר מורכב שיש בו גם מציאות של לחות, ככל שנפגש עם חום, טבע הלחות להתאדה וזה גורם להצטמקות. אם יש צורך בלחות בחפץ עצמו, סילוק הלחות גורם לבחינת 'מצטמק ורע לו', אבל אם סילוק הלחות רצוי, כשהולך הדבר ומצטמק הרי זה 'יפה לו'.

ובעומק יותר:

מים בטבעם מתרחבים - "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים" (איוב יא ט). האש בטבעה מכלה ומצמצם כל דבר. כלי שבתוכו מים ואש מבחוץ, אם המים יגברו על האש יחסר במציאות הבישול. כל התכלית היא שהאש תגבר על המים לא באופן מוחלט אלא שהאש מאדה את הנוזל ועל ידי כן המאכל משתבח.

בישול - תיקון הבואש

'ב-ש' הוא שורש למילה 'בואש' והוא מלשון בא-אש. דבר שיש בו נוזלים שמתקלקל הופך להיות בואש, כמו שנאמר לגבי המן - "ויבאש" (שמות טז כ). אם המים גוברים יותר מהשיעור הראוי אז נעשה קלקול של 'באש'. ה'בשל' בא לתקן את ה'בואש' דלולא שמבשל את הבשר שנמצא בסיר בתוך מים על האש, יהפך הבשר לבואש. הבישול מסלק את הלחלוחית של המים בשיעור הראוי ומתקן את אותו בואש.

בישול הבשר ממעט את כוח המים שבו - 'כי תאוה נפשך לאכול בשר'

הוזכר לעיל, שעיקר הבישול בתורה נאמר ביחס לבשר.

נתבונן ונבין. מהלך דקלקול וחורבן - 'בונה עולמות ומחריב' נקרא בלשון רבותינו 'שבירה'. 'שבר' בהיפוך אותיות - 'בשר'.

שורש השבירה מתגלה בבשר מכוח התאוה

^ב ובקלקול, כמו שבקשו האספסוף במדבר "התאוה תאוה...ויאמרו מי יאכלנו בשר" (במדבר יא ד).

^ג 'תאוה' יסודו 'במים' וכמו שכתב מהרר"ו (שערי קדושה חלק א) "יסוד המים ממנו תאות התענוגים".

^ד צליה היא נקודת אמצע, שהאש נוגעת בבשר עצמו ולכן מייבשת אותה יותר ממבושל שמפריד הכלי בין הבשר לאש.

^ה (הערת העורך) 'בשל' אותיות לב-ש נוטריקון לב-שמן.

סיכום

עלה בידינו לפי"ג מהלכים יסודיים בתיקון המאכל על ידי הבישול - א. סילוק המים דקלקול של 'בזעת אפך' תאכל לחם' באפיה, וקרוב לכך בצלי. ב. ביטול המים דקלקול של 'תאווה נפשך לאכול בשר' על ידי בישול שמייבשת. ג. טיגון בשמן (הנקרא בישול) שמצטרף מדרגה של חכמה ומסלק את השטות של המים.

בישול המן - להביאו למדרגת השלם

שוב נאמר בתורה לשון של בישול ביחס למן - "ואת אשר תבשלו בשלו" (שמות טז כג), וכן "ובשלו בפרור" (במדבר יא ח). ובחז"ל (מדרש שכל טוב) "הרוצה לבשל (את המן) היה מבשל לו". ולכאורה קשה, מדוע נצרך לבשל את המן, הרי בישול בא לתקן את המאכל והמן לא צריך לכך שיכלו לטעום בו כל טעם שרצו שהמן ירד מן השמיים באופן מתוקן?

אלא שבמן מונח מציאות בישול מלשון 'שלם' ומלשון 'שלב' שהתבאר בתחילת הדברים.

דהנה, המן ירד לכל אחד לפי מדרגתו קרוב לביתו או רחוק לביתו. וכן לזקנים ירד כפי שראוי לזקנים, לילדים כראוי לילדים. נמצא שהתגלה במן המושג של 'שליבים' ו'מדרגות', שירד לכל אחד במקום ובאופן הראוי לו.

'בשל' מצד הבחנה זו נקרא מלשון 'שילוב' - לשלב ולחבר את הדברים. כאשר מבשלים את המן, בעומק מחברים את המן למקום השלם שבו, ולא למקום שירד לפי המדרגה הפרטית של מי שקיבלו. זה לא בישול במדרגה הפשוטה של האש והמים - ג' הדברים שנתבאר בשמן מצד מהלך התיקון, אלא המדרגה העליונה של הבישול היא במדרגת הנזיר - 'נזר אלקים' שפרוש מהתאוה. הרי זה כל ענינו של הנזיר, שפירש עצמו מן התאוה וכבר לא שייך למדרגה התחתונה, לא של ה'חרון אף'

- 'בזעת אפך' ולא במדרגת מים דקלקול - 'תאווה נפשך לאכול בשר'. דייקא אצל הנזיר מתגלה השמן שמצטרף כי הוא בבחינת 'נזיר אלקים' - 'שערות' הן של הדיקנא והן הראש, במדרגת 'חכמה' כמו שנתבאר שזה מקביל לתיקון בשמן.

'הנזיר' כמו שנתבאר מגיע למדרגה השלם - 'זרוע בשלה'. האור הזה מתגלה במן כאשר מבשלים אותו, שכל אחד מקבל את חלקו של המן וגם מצטרף אליו חלק חברו.

מן של יום שישי ושבת קודש -

כוח הצירוף לחלק של חברו

כמו שהוזכר, פעמיים נאמר במן לשון 'בישול'. 'ובשלו בפרור' נאמר על כל יום במשך השבוע, 'ואת אשר תבשלו בשלו' נאמר ביום שישי כשירד שני חלקים אחד לשישי ואחד לשבת.

הסברנו שבמן כל אחד קיבל את חלקו הראוי, והבישול מצד העליון מצרף את חלקו עם החלק של כולם. ביום שישי כשירד לחם משנה, מתגלה צירוף מן אצל כל אחד בעצמו, צירוף זה של שני החלקים הוא שורש לצרף את עצמו לחלקים של אחר.

והנה, ברור הדבר שהיה ניכר הבדל בין מן של יום שישי למן של שבת. בשבת מתגלה השורש של המן, לעומת כל יום ויום שמתגלה החלק של המן.

בימי הפעולה כל אדם ואדם מחולק, זה סנדלר וזה נגר וכו', שביתת כולם בשבת מגלה שוין בערכין בין כולם, ששבת משביתה את השוני ומגלה את ה'שווה'.

אכילת המן ביום שישי בא מדין חלק השייך לכל אחד ואחד לפי חלקו. לעומת כך, המן שנאכל בשבת למרות שזה עדיין מן פרטי, מושרש בתוכו צירוף כל הכנסת ישראל, שזה סוד השביתה מקום השוויות, ('ש' ו' ו'ש-ב' שרשם חד).

שנקראת 'בישול', שהדבר מגיע שלב אחרי שלב.

'השלב' ו'השלם' שמתגלה בבריאת אדם הראשון

איתא בגמרא "תנו רבנן אדם נברא בערב שבת ומפני מה וכו' כדי שיכנס למצוה (לשבת) רש"י שם) מיד. דבר אחר כדי שיכנס לסעודה מיד" (סנהדרין לח א.).

מונח בב' לשונות אלו עומק התפיסה שנתבאר עד השתא. אם היה נברא אדם הראשון ביום ראשון של מעשה בראשית, על מנת להגיע לשבת היה צריך לעבור שלבים - שלב על גבי שלב. זה שנברא אחר למעשה בראשית מגלה שהוא נברא לא במציאות של 'הבישול' אלא של 'הבשל' (השלם).

אלא שכן היה לו בחירה דקה והוא נדבק בתפיסת 'התהליך'. דבר זה בא לידי ביטוי בעץ הדעת. אכילה מעץ הדעת שלא היה בשל, הכניס את אדם הראשון לתפיסת הבישול בפועל, ואפילו אם לא אכל היה מקיים את זה בכוח שעצם ההמתנה - מהווה 'שלב', ובזה היה יוצא ידי חובת תפיסת השלב.

כניסה מיד לשבת הכניס אותו לתפיסת 'בשל' במדרגת 'השלם' - השבת, מדרגת המן בשלמותו, המדרגה העליונה שכולם מצטרפים יחד כמו שנתבאר.

וזה עומק דברי הגמ' שהאדם נברא אחרון למעשה בראשית שיכנס לסעודה מיד. לא לסעודה של דבר שנצרך בישול - מציאות של תהליך, אלא לסעודה במדרגת 'שבת' בתפיסה שהדבר כבר מבושל. כל יום ויום דרך האדם לעשות את פעולת הבישול ורק לאחר מכן לאכול, אבל בשבת שאסור לבשל, אדם מחובר לאוכל באופן של 'מבושל' ולא לתהליך הבישול עצמו.

יתר על כן, כדברי הגמ' "אדם הראשון מיסב בגן עדן היה, והיו מלאכי השרת צולין לו

השבת מגלה את שורש חיבור המן של כל אחד לשרשו שבשרשו הוא מחובר עם כולם. וזה עומק הבישול שמתגלה במן - 'בשל' במדרגה העליונה - 'שלם' כמו שהוזכר.

שבת מגלה בישול במדרגת שילוב שמצרף את כל כלל ישראל

ידועים דברי הבעל המאור (הובא להלכה בלבוש סי' רנז ס"ח) שמנהג ישראל לאכול בכל שבת בבוקר תבשיל חם, ומי שאינו נוהג כן חוששים שזמן הוא.

עומק הדבר, בשבת מתגלה מדרגת ה'בישול' מלשון 'שילוב' - המדרגה העליונה של 'זרוע בשלה' שמצרף את כל כנסת ישראל יחד.

וזה גם מגדרת המן. שהרי כתיב "לחם אבירים אכל איש" (תהילים עח כה) ודרשו בגמ' "זה יהושע שירד לו מן כנגד כל ישראל" (יומא עה ב). והנה, המן ירד בזכות משה רבינו, ומשה כולל את כל דעת כנסת ישראל שהוא עומד כנגד שישים ריבוא ומצרף את כולם. "ומסרה ליהושע" - יהושע מקבל משה רבינו את כל כוח 'הכללות' של המן - הכוח של כל הכנסת ישראל שמצורפים יחד.

לפי זה, כאשר הקב"ה צוה לקחת מהמן "צנצנת אחת...למשמרת" (שמות טז לג) לקחו דייקא את המן ששייך לשבת קודש. שהרי שבת נקראת בלשון הגמרא 'קביעא וקיימא', ממילא, כדי שהדבר יעמוד ויתקיים ולא ישתנה ממצבו, לוקחים מן של שבת בבחינת 'קביעא וקיימא' שישאר למשמרת.

ב-של - השתלשלות

'בשל' אותיות ב-של. כידוע, הבריאה נקרא בלשון רבותינו 'השתלשלות' מלשון 'שלשלת', וזה ב-של, ב' פעמים של-של שהדבר משתלשל ויורד. אם הייתה רק תנועה אחד, זה היה נקרא 'של' בלבד. 'השתלשלות' זה המציאות בעומק שנקרא 'בישול' - ב' 'של'.

'השתלשלות' בעומק היא התפיסה הפנימית

השביעי הוא מלשון שבע. אין כוונת הדבר שאחרי שיאכל יהיה שבע, אלא בשבת הוא אוכל במדרגה שהוא שבע. מצד כך, ביום שישי ראוי לאדם לאכול בצורה שאכילתו לא תהיה גסה בשבת מכבואר בפוסקים, אבל מאידך שלא יבא לשבת כשהוא רעב ממקום השבר, אלא אכילה במדרגת בשר דתיקון.

לעתיד לבוא במדרגת משיח - ובשלת וברכת

במדרגה היותר עליונה זה אכילה מקרבן הנזיר - ה'זרוע בשלה' כמו שנתבאר. אלא שזה במדרגה של 'השתא' שהבישול - 'ובשלת' בא לצורך האכילה - 'ואכלת', שכל הבישול הוא 'שביל' והיכי תימצא להגיע למציאות האכילה.

אבל כידוע מדברי רבותינו (ר' ירוחם ועוד) שתכלית כל האכילה היא הברכה כמו שנאמר "ואכלת ושבעת וברכת". וזה בישול לצורך 'שיחה' - הברכה, בבחינת הארת 'משיח'. ובפרטות לדידן, הוא מגלה שכל הבישול הוא במדרגה של 'שיחה'.

עניין ה'מדבר' שבאדם הוא נקודת ה'מכה בפטיש' בבריאותו והאדם עצמו המכה בפטיש של כל הבריאה כולה - אחרון למעשה בראשית. נמצא שתכלית כל 'בישול' של מעשה בראשית הוא הכנה להביא למדבר - למשיח. עכשיו הבישול היא במדרגת ה'שביל' בבחינת ל"ב נתיבות חכמה - שבילים, אבל האור דלעתיד לבוא שכבר מתנוצץ במדרגת הנזיר - הפלא עליון, מגלה את המדרגה העליונה שתכלית כל הבישול כולו לגלות את השלם. כוח הזה בנפש מתגלה בפה, ולא כמו היום שהבישול מתגלה בכבד ומשם מתפשט לכל גופו של האדם, אלא לעתיד לבוא שלמות מדרגת ה'שבת' ^{ב-7 בשל בבחינת משיח} ^{מספר שיעור במלך השלום 35418629} לאכלת

בשר ומסננין לו יין" (סנהדרין נט ב). עומק הדבר לענייננו, שהוא לא היה מצורף 'למבשל' אלא 'למבושל'.

תיקון אכילת בשר בשבת קודש

מה שנאמר בלשון הפסוק "כי תאווה נפשך לאכול בשר" (דברים יב כ) דייקא נאמר לאחר חטא עץ הדעת שנאמר בו "וכי תאווה הוא לעינים" (בראשית ג ו). לולא החטא, אכילת הבשר לא הייתה נקראת בלשון הפסוק 'תאווה'. ומכן ואילך, שורש אכילת ה'בשר' בא לתקן את ה'שבר'.

ביאור הדברים:

עיקר הסעודה בשבת מתקיים במה שנהגו לאכול בשר. עניין זה בא לתקן את האכילה של הבשר שנתבאר, ומתקיים במדרגת השבת - 'כניסה לסעודה מיד'.

הוזכר לעיל דברי חז"ל, ש'בתחילה היה הקב"ה בורא עולמות ומחריבן' (ב"ר ג ז), ו'שחורבן' נקרא בלשון חז"ל 'שבירה'. אכילת 'בשר' מצד מדרגת שבת קודש - 'נכנס לסעודה מיד', שזה סוד אכילת הסעודה לעתיד לבוא של שור הברי' (וזה ש-בר נטריקון שור הבר), בא לתקן את ה'שבר'. 'שבר' הוא לקיחת דבר וחלוקתו לחלקים ובישול הבשר במדרגה העליונה בבחינת 'השלם', מפקיע את מדרגת השבירה.

הרי דברי חז"ל ידועים 'בא שבת באה מנוחה' (ב"ר פ"י). ומצד כך אדם צריך שיהיה לו מנוחה בבחינת 'יהיה בעיניך כאלו כל מלאכתך עשויה', כלומר לא חסר דבר. וזה אכילת בשר במדרגת האכילה של שבת קודש - השלם.

בשונה מאכילה בששת ימי המעשה שאדם אוכל מתוך רעב, האכילה בשבת קודש - יום

¹ אכילת דגים הוא מהלך לעצמו, אבל לא זה סוגייתנו עכשיו.

² הנאכל בסעודתו של לוי (ע' תנחומא שמיני ס"ז).

³ מצד התחתון השבירה נתקן על ידי 'ובישלו בפרור', היינו לתקן את ה'פר' - הפירורים על ידי בישול.

סוגיות במחשבה

בשל

תנ"ך

עוד בדבריו שם, להלן לד כו. ובחזקוני על אתר כתב וז"ל, לשון הכנת אוכל, לשון גמר עכ"ל. ובמצודות דוד לרדב"ז (מצוה קצד) כתב וז"ל, לשון בישול הוא לשון תיקון, עכ"ל. וכתב הרד"ק (ספר השורשים ערך בשל) וז"ל, בשל בפירות כמו בשול הבשר, כמו שאין ראוי לאכול קודם שיתבשל כן אין ראוי לאכול הפירות קודם שנתבשלו, אלא שבשול הפירות הוא בשול הטבע ובשול הבשר וכיוצא בו הוא בשול הנעשה, וכל לשון בשול בשר הכתוב במקרא הוא ע"י מים על האש, אבל אחד מצאנו שענינו צלי, והוא ויבשלו הפסח באש כמשפט (דה"ב' לה יג) שפירושו ויצלו, עכ"ל. ולדבריו גדר בישול, גמר, שעתה "ראוי לאכילה", והבן.

ובחשק שלמה (ערך זד) כתב וז"ל, כל דבר שנתקן ונגמרה מלאכתו "לאכילה" וכו' הן בשול במים וכו', הן צלי אש וכו', והן טיגון בשמן, כמו ותבשל את הלכבות (שמואל ב יג ח) עכ"ל עיי"ש בדבריו, ועין עוד בכתב והקבלה (שמות כג יט), ועין קרן אורה, נדרים מט א, מהו

**ובגפן שלשה שריגים והיא כפרחת
עלתה נצה הבשילו אשכלותיה ענבים**

(בראשית מ, י)

וכתב באבן עזרא על אתר וז"ל, הבשילו אשכלותיה, הפך הבוסר, וכמוהו כי בשל קציר, עכ"ל, וכתב הרד"ק שם וז"ל, בעת שהיתה הגפן 'פורחת' והוא הוצאת העלים, באותו העת 'עלתה נצה' והוא הבוסר והיתה אשכלות, ומיד 'הבשילו אשכלותיה' עד שהיו 'ענבים', כי לא קראו ענבים עד שיתבשלו.

ואז ראוי לסוחרם ולהוציא מהם יין, וכמ"ש רבינו בחיי על אתר וז"ל, הבשילו אשכלותיה ענבים - אלו נסכים, עכ"ל, ומקורו בגמ' חולין צב א.

ודוק היטב היטב, שיש בישול בידי אדם ויש בישול בידי שמים, ובענבים וכן שאר פירות במקום גידולם זהו בישול בידי שמים. אולם שורשם חד, עין רבינו בחיי שמות יב ח.

וביאור לשון בישול, כתב ר' יוסף בכור שור (שמות כג יט) וז"ל, בישול לשון גידול גמור, הבשילו אשכלותיה ענבים, עכ"ל. ועין

^א ז"ל על הכתוב צלי אש ומצות: ומה שכתוב (דברים טז ו-ז) תזבח את הפסח בערב וגו' ובשלת ואכלת, אין זה בשול במים אלא בשול באש ממש, כענין שכתוב בראשית (דברי-הימים-ב' לה יג) ויבשלו הפסח באש כמשפט, שאין הכונה בו בשול בכלי כענין שכתוב (שם) והקדשים בשלו בסירות ובדודים ובצלחות, והא למדת כי הבשול בפסח צלי אש, ובלע"ז אשאווא"ר, מלשון הבשילו אשכלותיה ענבים, כי בשל קציר (יזאל ד יג), ואין הכונה צלי אש בכלי.

^ב ז"ל על הכתוב לא תבשל גדי בחלב אמו: לפי הפשט בישול לשון גידול וגמור כמו הבשילו אשכלותיה ענבים, וה"ק, לא תניחנו לגדל ולגמול בחלב אמו - שתאחרנו עד שתגדלנה האם בחלבה, אלא בראשית תביאנו.

^ג ז"ל: נ"ל כי בשרש בשל נכללו ג' הוראות, א' בכור הפרי והתבואה (רי"ף), כמו הבשילו אשכלותיה, בשל קציר, הב' בשול המאכל במים בקדרה אצל האש (קאָכען), כמו ובשל מבושל במים, הג' הצלי אצל האש (בראטען), כמו ויבשלו את הפסח כמשפט. ושלש הוראות הפרטיות האלה נראה שהוראה אחת כוללת את כלם, והוא ענין ההכשר לאכילה (געניסבאר), הפרי והתבואה טרם בוא פעולת חום השמש עליהם הם בוסר ואינם ראויים לאכילה, וכבוא השמש עליהם פועלת בהם להכשירם לאכילה (רי"ף), והוא בשולם (געניסבאר), התבשיל החי אינו ראוי לאכילה וע"י חום האש הפועל בהם, אם בהפסק קדרת מים או בלתי אמצעי והוא הצלי אצל האש נעשה מוכשר לאכילה (געניסבאר, געקאכט, געבראטען). עכ"ל, עין עוד שם.

לח הנוזל, לכן ישמש גם על הליחות הדמעיות הנוזלות מן העין בעת הבכיה, כמו (ירמיה ט ז) ועפעפי יזלו מים, וכן על הליחות הנוזלים מן הגוף והוא השתן, כמו מי רגלים (עי' ישעיה לו יב), ועל הליחה המרירות שבתוך המרה, כמו (ירמיה ח יד) וישקני מי רוש. וברבותינו (ערלה פ"א מ"ז) מי גפנים, וקראו לכל המשקין הנסחטים בכל הפירות בשם מי פירות, עכ"ל.

ויש לדון בגדר איסור בשול, במים שאין דרך לבשל בהם, כגון דמעות, ואכמ"ל. ובפשטות הכוונה בגמרא רק למי פירות ממש, עין פסחים שם. ועי' בגמרא (עד.) שלכן צולין בשפוד של רימון ולא שאר עצים שמהם משקה זב מי פירות (ועין עוד מנחת חנוך, מצוה ז אות י'), וטעם איסור לבשל במי פירות אמרו (פסחים מא א) שמפגין טעמן - פרש"י שנותנין בו טעם שלהן. ובדבר שטעמו גרוע יש לדון. אולם מים איסורין אף שאין מפיגין טעמן, וא"כ לכאורה אף דבר שאין נותן טעם לשבח אולם מפיגין טעם הבשר. עין רש"י בראשית, מה כו',

גדר בישולי, ודוק. ויש בישול שאינו בישול גמור, הוא הנקרא "נא", שמות יב, ט. ובישול גמור, הוא דרך אכילת מלכים, ולכן נצטוו בקרבן פסח שלא לאכלו נא, עין חינוך מצוה ז, ובטעמי מצוות לרבי מנחם הבבלי מצות ל"ת ב', ובפלתו סי' סט סק"ד, ועין אבן עזרא שמות יב ט. ושורש בשל, מלשון בו-שלם, בו שלו, עין רש"י הירש, נשא, ו יט, ד"ה הזרע'.

אל תאכלו ממנו נא ובשל

מבושל במים (שמות יב, ט)

ודרשו חז"ל (פסחים מא א, הובא ברש"י על אתר), מנין לשאר משקין, ת"ל ובשל מבושל, מ"מ. אולם צלי אש, ענינו בלי משקה, ועין מלבי"ם על אתר.

וכתב בהכתב והקבלה על אתר וז"ל, ממילת "ובשל" למדונו רבותינו לכלול אסור הבשול גם בשאר משקין, ואל יקשה בענין מלת "במים", דבאמת מלת מים אינו המים דוקא שהוא אחד מארבע היסודות, כי אמנם עיקר הנחתו על כל

^ד שם דן בגדר בישול לענין נדר, ובישול בשבת, ובשר בחלב, וקרבן פסח, ודן לענין מעושן, ומטוגן, וצלי, ומבושל בחמי האור, עי"ש.

^ה ז"ל הטעמי מצוות: שלא לאכול בשר הפסח נא ומבושל, שנא' אל תאכלו ממנו נא. טעם מצוה זו, סימן חירות, לא כמאכל העבדים, אלא כדרך שהמלכים אוכלים, עכ"ל, וכעין זה בחינוך שם.

^ו ז"ל: וזהו ברור דפסח היה דצולין אותו כל צרכו, וראוי לאכילה לגמרי, וכי היה קדשים נאכלים מאכל לסטים [היינו בן דרוסאי].

^ז ז"ל: ויתכן להיות 'ובשל מבושל' כמאכל המלכים על דרך המשקיות, כי ישימו על האש כלי נחשת רחב וימלאו חציו מים, וכאשר ירתיחו המים ישימו סיר הבשר עם מים קרים על המים הרוותחים, וככה יתבשל הבשר, וזה המאכל מועיל יותר מכל המאכל אשר יהיה קרוב אל האש.

^ח ז"ל על הכתוב הזרוע בשלה: לפי דעה אחת (חולין צח:) בשלה פירושה שלמה, אין בשלה אלא שלימה (כנראה משורש "שלה", כדוגמת "אויביה שלו" (איכה א ה), האויבים שלה שרויים בשלווה ללא הפרעה, "שלה" מציין אפוא מצב של שלמות, ו"בשלה" פירושו במצב של שלמות).

^ט ז"ל: הגם ששם צלי מיוחד רק להמבושל בלא משקה, שם בשול הוא שם כולל לכל דבר שנגמר עד שראוי לאכילה, כי בשל קציר, הבשילו אשכולותיה ענבים, ובא גם על הצלי, ובשלת ואכלת [שלכן ס"ל לר' יאשיה (גדרים מט) שהנודר מן המבושל אסור בצלי], ולכן הוצרך לפרש מבושל במים. עכ"ל. ועיין עוד שם שדן בדברי הגמרא לרבות שאר משקין.

^י ז"ל: עי' ר"מ (הל' קרבן פסח פ"ח ה"ח) דסכין את הפסח ביין וכו' ובמי פירות אבל לא במים וכו', ועי' צ"ח (פסחים מא.)

הקשה מה לי מים ומה לי מי פירות, כיון דתרווייהו אסורים בבישול מה"ת וכו'. ועל כרחך צ"ל דטעם הר"מ דבאמת סיכה אינו כבישול, אך דוקא במי פירות דדרכו לסוך ולטבל מותר, ולא גזרינן אטו בישול, אבל מים דאין דרך סיכה במים והוי קצת דרך בישול, ע"כ כן גזרו בזה, כמבואר לקמן דסיכה משהו בעלמא וכו' על כן לא נחשב כמבושל.

^{יא} ז"ל על הכתוב ויפג לבו: נחלף לבו והלך מלהאמין, לא היה לבו פונה אל הדברים, לשון מפיגין טעמן בלשון משנה, וכמו (איכה ג מט) מאין הפוגות, וריחו לא נמר (ירמיה מח יא) מתרגמין וריחיה לא פג.

שבתון שבת קדש לה' מחר את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו ואת כל העדף הניחו לכם למשמרת עד הבקר (שמות טז, כג)

וכתיב על המן (במדבר יא ח) שטו העם ולקטו ברחים או דכו במדכה ובשלו בפרור.

וכתב בחזקוני (במדבר שם) וז"ל, ובשלו בפרור, אלו הרשעים שהיו מבשלים אותו, עכ"ל. ועם הבשול נשתנה טעם המן לטובה לרשעים, עין מושב זקנים שם. וכתב במלבי"ם שם, שע"י מה ששטו העם מדרך ה' ולא היו מוכנים לקבל צורתו הרוחנית כי היו רשעים וכו', מצד שנתגשם אצלם הוצרכו לתקנו ע"י טחינה והבשול והדיכה עד שיהיה ראוי לאכילה, עכ"ל. עין יומא עה א', ועין תיקוני זהר (קמ ב) שאמרו, ואי לא אזלין בפקודין טבין, מתפרנסין בלחם הקלוקל מזונא קלא בקלון, ושטו שטו העם וקלטו, שטין לקטין בשיטותא, וטחנו ברחיים בדוחקא, אלין טוחנות דפומא, או דכו במדוכה דא חיר, ובשלו בפרור דא אצטומכא.

וברמב"ן שם^י. והבן שלשון מפיג לשון הסרה, ואולי גם לשון פיזור מפני טעמו לאחרים. ואכמ"ל. ועין רמב"ם הלכות קרבן פסח, פ"ח ה"ז. ו'משקין' לכאורה ז' משקין, ולא זולת זה, ולא כל דבר לח. וכל הנ"ל לדרשת ר' ישמעאל פסחים שם^י, אולם יש לדון עוד לדרשת ר' עקיבא שם שאמר אין לי אלא מים, שאר כל "משקין" מנין, ת"ל בשל מבושל, ע"ש.

וברקאנטי (על אתר) כתב וז"ל, וטעם להיותו צלי אש, לרמוז לאש של מעלה אוכלת אש, וצריך להתיש כחה וכח המקטרגים המקבלים משם, וזה טעם איסור בשל מבושל במים, עכ"ל. ולפ"ז אסור מים, כי נצרך להתיש כח חזקו ע"י אש, ולא לתת לו כח ע"י המים, ועין מצודות דוד לרדב"ז, מצוה תיב"ש. ועין תורת העולה לרמ"א, ח"ג פרק עט"ו.

טעם נוסף כתב המהר"ל (גבורות השם פרק ס) וז"ל, כי הבשול במים או בשאר משקין, חלקיו מתפרדין ע"י הבשול, אבל צלי אש מצד האש אדרבה נעשה הבשר אחד, כי האש מוציא הרוטב ונעשה הבשר קשה ואחד וכו', עכ"ל.

^י ז"ל על דברי רש"י הנ"ל: ואינו נכון, כי לשון פוגה שבייתה וביטול, כמו אל תתני פוגת לך (איכה ב יח), וכן עיני נגרה ולא תדמה מאין הפוגות (שם ג מט), שנגרה תמיד מאין שבייתה והפסק, וכן מפיגין טעמן, שמפורין אותו ומתבטל. וכן על כן תפוג תורה (חבקוק א ד), תבטל ותפסק.

^י ז"ל: מבושל שהזהירה עליו תורה בין שנתבשל במים בין שנתבשל בשאר משקין או במי פירות שנאמר ובשל מבושל ריבה הכל.

^י ז"ל הגמ': 'במים', אין לי אלא במים, שאר משקין מניין, אמרת קל וחומר, ומה מים שאין מפיגין טעמן אסורין שאר משקין שמפיגין טעמן לא כל שכן [ובירושלמי סוף פ"ב הם דברי רבי ישמעאל]. רבי אומר [ובירושלמי הנ"ל הם דברי ר"ע], 'במים', אין לי אלא מים, שאר משקין מניין, תלמוד לומר ובשל מבושל מכל מקום.

^י ז"ל: ולכן צוה אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש, לתת חלק לאש האוכלת אש, לרצות המדה שלא תהא קשה ועזה, וכל הכחות הנמשכים ממנו לא יקטרגו, וזה טעם איסור בשל ומבושל במים. והכי איתא בספר הזוהר (ח"ב רלז), תאי חזי, במלה דההיא סיטרא דילהון דכתיב אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים כי אם צלי אש, לתברא ליה ולאכפא ליה, וכדין כל אינון דאתיין מסטריה לא שלטי, ע"כ.

^י שם מיירי לעניין מעשה גדעון המבואר בשופטים (ו יט-כא): וגדעון בא ויעש גדי עזים ואיפת קמח מצות, הבשר שם בסל והמרק שם בפרור, ויוצא אליו אל תחת האלה ויגש. ויאמר אליו מלאך האלקים, קח את הבשר ואת המצות והנח אל הסלע הלז ואת המרק שפוך, ויעש כן. וישלח מלאך ה' את קצה המשענת אשר בידו ויגע בבשר ובמצות, ותעל האש מן הצור ותאכל את הבשר ואת המצות, ומלאך ה' הלך מעיניו. וביאר בתורת העולה שם הטעם שהמלאך אמר לו לשפוך המרק, דגדעון סבר שהבשר [היינו נפש כל בשר] תלוי באש ובמים גם יחד, דהיינו צבא השמים [דשמים הוא מלשון אש ומים], והמלאך רצה להוציא מלבד זאת אלא רק ה' אשר הוא אש אוכלה אש פועל ועושה הכל, ע"ש.

^י ז"ל הגמרא: כתיב (במדבר יא ט) וברדת הטל על המחנה לילה [ירד המן עליה], וכתיב (שמות טז ד) ויצא העם ולקטו, וכתיב (במדבר יא ח) שטו העם ולקטו, הא כיצד, צדיקים ירד על פתח בתיהם, בינונים יצאו ולקטו, רשעים שטו ולקטו. כתיב לחם, וכתיב עוגות, וכתיב וטחנו, הא כיצד, צדיקים לחם, בינונים עוגות, רשעים טחנו בריחים או דכו במדוכה.

עוד אמרו (יומא עה א) מלמד שירד לישראל עם המן ציקי קדירה. וכתב בבן יהוידע שם וז"ל, הכונה היא, כי ציקי קדירה הוא מין תבשיל טוב וערב שהוא מורכב מן בשר ודגן וירקות ומיני פירות, ואין לו טעם פשוט, אלא טעם מורכב מכל מינין אלו, וכו' עיי"ש, ולפ"ז המן לא היה בו בישול, אולם ירד עמו ירד להם מאכל מבושל מן השמים, מין פירות שבשולם בידי שמים, ודו"ק.

ועוד נראה, שציקי קדירה שירד עם המן הוא תבלין הנקרא שבת, ואיתו בשלו המן, ודו"ק

לא תבשל גדי בחלב אמו (שמות כג, יט) ונאמר ג' פעמים, הכא, להלן לד כו, דברים יד כא. ועין חולין קיד: ואילך, איסור אכילה, הנאה, בישול. וכתב בפענח רזא (דברים יד כא) וז"ל, לא תבשל גדי, בגימט' היא איסור אכילה ובישול והנאה, עכ"ל. וכן הוא בבעל הטורים. וכתב רש"י וז"ל, אף עגל וכבש בכלל גדי שאין גדי אלא לשון ולד רך וכו', שכל מקום שנאמר גדי סתם אף עגל וכבש במשמע, עכ"ל.

וכתיב בחלב אמו, ולא דוקא אמו. וכתב הרמב"ן (שמות לד כו) וז"ל, ובעת ההיא יגדלו הגדיים ויהיה החלב, עכ"ל. עוד כתב (דברים יד כא) וז"ל, להיותנו קדושים שלא נהיה עם אכזרי לא ירחמו, שנחלוב את האם ונוציא ממנה החלב שנבשל בו הבן, ואע"פ שכל בשר וחלב יכנס בלאו הזה, כי כל מינקת תקרא

אולם בהדר זקנים לבעלי התוס' (שמות טז כב) כתב וז"ל, לחם משנה - משונה בריחו, משונה בטעמו. לזקן טועם טעם דבש שנאמר (פסוק לא) כצפיחית בדבש, לבחור טעם לחם דכתיב (פסוק ד) הנני ממטיר לכם לחם, לילד טעם חלב דכתיב (במדבר יא ח) כטעם לשד השמן, לחולה טעם סלת שנאמר שמן (שם) ודבש (שמות טז לא), מטוגנים שעושים לחולה, שנאמר (במדבר שם) ובשלו בפרור, עכ"ל, עין ילק"ש שמות רמז רנח.

ובפשטות לפ"ז אף המקרא (שמות שם) אשר תבשלו בשלו, נצרך רק לרשעים או חולים.

ובתולדות יצחק (במדבר יא ח) כתב וז"ל, מעצמו היה טעמו כצפיחית בדבש, אבל כשדכו במדוכה ובשלו בפרור והיה טעמו כטעם לשד השמן, עכ"ל. ועין עוד אברבנאל במדבר שם. אולם פשטות דברי רז"ל (יומא עה א וכן ספרי שם פ"ט) שתלוי בכוונות ורצון האוכל לאיזה טעם מתכוון. ועין ספרי במדבר לא (הובא ברש"י) ובשלו בפרור - והלא לא ירד לקדירה מעולם, אלא מלמד שהיה משתנה להם לכל המתבשלים בקדירה, וכו' עיי"ש. ובמכילתא דרשב"י (טז) אמרו, הרוצה לאפות מתאפה לו, והרוצה לבשל מתבשל לו.

ומ"מ נאסרו לבשלו בשבת, עין פני דוד על אתר, כי נצרך להכינו מע"ש, כמ"ש בביצה ב ב, והכינו את אשר יביאו. ועין פרדס יוסף על אתר שם, וחת"ס שם. ועין עוד ביצה טו ב.

^י שהוא מקורו של בעלי התוס' בשינוי לשון קצת.

^י וז"ל על הכתוב והיה טעמו כטעם לשד השמן: אם היו מתאווים בשר שמן מתוק לחך, הרי המן היה כן. ואין סתירה בזה למה שנאמר בסדר בשלח וטעמו כצפיחית בדבש, לפי ששם ספר הכתוב הטעם שהיה במן כמו שהוא ברדתו על הארץ, שהוא כצפיחית בדבש. וכאן ספר הכתוב הטעם שהיה בו אחרי התקון והבשול, והוא אמרו (במדבר יא ח) וטחנו ברחים או דכו במדוכה ובשלו בפרור, ואחרי התקונים והבשולים ההם - היה טעמו כטעם לשד השמן, עכ"ל, וכעין זה כתב בשמות טז לא.

^כ ז"ל: מאי קאמר הכתוב פה את אשר תאפו אפו, והלא הכל היה במחשבה ואין כאן אפיה ובישול, ועי"ש מה שתיירץ.

^{כא} ז"ל רש"י ביצה שם: ובעיא סעודת הזמנה, והזמנתה בחול, אבל סעודת חול לא חשיבא, ולא ישייכא בה הזמנה.

^{כב} שם הקשה לדעת הרמב"ם (שבת פ"ט ה"ג) הדמבשל דבר שאינו צריך בישול פטור, הלא המן לא היה צריך בישול ולמה נצטוו לאפותו ולבשלו מערב שבת.

^{כג} ז"ל הגמ': את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו, מכאן אמר ר' אלעזר אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל, מכאן סמכו חכמים לערובי תבשילין מן התורה.

^{כד} ז"ל: לא תבשל, בגימטריא 'איסור אכילה ובישול והנאה'.

החמה וב' ימים, כיצד, שס"ה ושס"ה הרי תש"ל, וב' ימים, הרי תבשל, עכ"ל.

אולם בדעת זקנים (שמות לד כו) כתב וז"ל, מכאן רמז למה שאחז"ל לא ישא אדם מינקת חבירו, וה"פ לא תבשל בקדרה שבשל בה חבירו, עכ"ל. עין רא"ש על אתר, ועין שער הפסוקים כי תצא.

פרוש נוסף כתבו בעלי התוס' (על אתר פסוק יב) וז"ל, לפי הפשט, בישול זהו גידול וגמור, כמו הבשילו אשכולותיה ענבים, וה"ק לא תניחהו לגדל וליגמר בחלב אמו, אלא בראשית גידולו תביאנו, דומיא דתחלת הפסוק שאמר ראשית בכורי אדמתך תביא, עכ"ל.

ועין זוה"ק ח"ב קכה א". ובקלקול זהו כחו של עשו, עיי"ש, ח"ג, עב א, וגר"א ספד"צ פ"ד ד"ה ויראו בניי, ועין תיקונים ל ב', ועין מגלה עמוקות, סוף פרשת משפטים. ועין עץ חיים,

אם, וכל יונק יקרא גדי, עכ"ל, עין גור אריה". וברשב"ם על אתר כתב וז"ל, דרך העזים ללדת שני גדיים יחד, ורגילים היו לשחוט אחד מהם, ומתוך שרוב חלב העזים כדכתיב (משלי כז כז) ודי חלב עזים ללחמך וגו', היו רגילים לבשלו בחלב האם, ולפי ההווה דיבר הכתוב, עכ"ל.

ונראה שחלב אם יש לו גדר בישול במקורו בשדי אמו, ודו"ק היטב, וכמו שהולדת הולד הוא ע"י בישול הזרע, כן הוצאת החלב הוא ע"י בישול, ולכן נרמז דייקא זמן הנייקה, כמעין מלת תבשל.

ועין ספורנו שמות לד כו.

וכתב במושב זקנים (דברים יד כא) וז"ל, ומכאן סמכו חכמים שהמינקת צריכה להמתין כ"ד חודשים חוץ מיום שנולד בו וחוץ מיום שנתארסה בו. תבשל בגימט' עולה כ"ד חודשי

^ה ז"ל בשמות כג יט: הכל מודים שדווקא מן העז יקרא כך, ומכל מקום אין לשון גדי רק וולד רך, אלא שזה השם נקרא לגדי עזים מפני שהוא רך ביותר מכל הבהמות, ומכל מקום שם 'גדי' אינו רק בשביל שהוא וולד רך. ומאחר ששם הזה, שהוא שם 'גדי', אינו שם המין למין העז, רק נקרא על שם רכות, אין לנו לומר שדווקא מין העז אסור לבשל אבל לא שאר מיני בהמות, [ד] אם כן הוי למכתב שם המין לומר 'גדי עזים', עכ"ל. וע"ע בדבריו להלן לד כו.

^י ז"ל: לא תבשל גדי, כמעשה בני נכר החושבים להשיג בזה ההצלחה בפירות או במקנה.
^{יב} שכתב כן בשם רס"ג, ועיי"ש שינוי בגיר'.

^{יג} ז"ל: לא תבשל גדי בחלב אמו, בחלב האם מבעי ליה, מאי אמו, ואי תימא כנסת ישראל אמו דסטרא דמסאבא, לאו הכי, דהא שמענא דאמר ר' שמעון כנסת ישראל אימא קדישא בחולקיה ד'ישראל אתאחדא, דכתיב (דברים לב ט) כי חלק יי' עמו. אמר ר' שמעון שפיר קאמרת, והא דרבי אבא שפיר, וכלא דא בדא תליא, תא חזי, אמא אתאחדא להו לעילא לסטרא דא ולסטרא דא, ותרינ אינון חדא לימינא וחדא לשמאלא, ובגיני כך מנהון לימינא ומנהון לשמאלא, וכלהו תליין בהאי א"ם אמא קדישא ואתאחדן בה, אימתי אתאחדן בה, בשעתא דהאי אם ינקא מסטרא אחרא ומקדשא אסתאב, וחויא תקיפא שארי לאתגלאה, כדין גדיא ינקא מחלבה דאמיה ודינין מתעריין, ועל דא ישראל קדמין ואייתאן בכורים, ובשעתא דמיתין להו בעיין למימר ולמפתח ביה בלבן דבעא בחרשו אלן לשלטה ביעקב ובזרעא קדישא, ולא אתייהבו בידיה ולא אתמסרן ישראל לסטרא דא, ועל דא כתיב ראשית בכורי אדמתך וגו' לא תבשל גדי בחלב אמו, ולא ינקא ההוא סטרא מחלבה דאמיה, דהא לא יסתאב מקדשא ודינין לא מתעריין, בגינין כך לא ייכול בשרא בחלבה כל זרעא קדישא וכו'.

^{יד} ז"ל: ובזה מתורץ, דבפרשת משפטים דף קכ"ה ע"א אמר רבי יהודה מאי דכתיב לא תבשל גדי בחלב אמו כו' כדין גדיא ינקא מחלבה כו' ת"ח בשעתא ד'ישראל לא אתכשרו עובדיהו מה כתיב עמי נוגשיו מעולל ונשים משלו בו, כמ"ש בפרשת אחרי מות דף ס' ע"ב כנ"ל, ובדף ס"ב ע"ב משמעו שהן דכורין מאללי ארעא שהן דכורין כנ"ל, אלא כמ"ל, שהן הנפילים דאתילדו מבני אלקים ובנות האדם.

^ט ז"ל (מעמוד א' שם): ומאן דנטיל ממה דלאו איהו מיניה, ההוא בר דאתרכיב מתרוייהו עליה אתמר לא תבשל גדי בחלב אמו וכו', חובא דא דערב בר נש טפה בוכרא בזווגא נדה שפתה גויה זונה, דא גרים דנטיל אחר בת זוגיה, ואיהו מדה לקבל מדה, ובגין דא ראשית בכורי אדמתך תביא בית יי' אלקיך, לא תבשל גדי בחלב אמו דההוא בר איהו ערבוניא דנפיק כלאים מאתתא דלאו מיניה.

שער דרושי הקליפות, דרוש ב', עין שעת רצון על הזוה"ק הנ"ל קכה א". ועין ספר הפליאה, ד"ה וראה והבן שאין החלב עם האם".

ורקאנטי משפטים, שהוא סוד כלאים, עיי"ש, בשל - שלב, והבן. ועין מצודות דוד לרדב"ז, מצוה קצד".

ש"ס

צביעה חשיב תיקון ה"נ בישול סממנין לצורך צביעת תכלת.

ומלאכת בישול, כתב באור שמוח (שבת פרק יח ה"א) אין כולו נעשה ע"י אדם, אלא מניח הקדירה על האש, ונעשה הבישול מאליו. וזהו בישול - שילוב, מעין כח אחר מעורב ומשולב בו. ועין עוד מרכבת המשנה, שבת פ"ט ה"ד". אולם פעמים כמעט כולו בידי אדם, לדוגמא עין במשנה (שבת פכ"ב מ"ב) לגבי קוליים

שבק תנא דידן בישול סממנין דהוה במשכן ונקט אופה, תנא דידן סידורא

דפת נקט (שבת עד ע"ב)

ואמרו (שם קו א) מה לי לבשל פתילה, מה לי לבשל סממנין.

ופרשו בתוס', (שם קו א ד"ה מה לי) וז"ל, ואומר ר"י דה"פ, מה לי בישול פתילה לצורך שרפת כהן, מה לי בישול סממנין לצורך צביעת בגד, דכי היכי דבישול סממנין לצורך

ז"ל: פי' כל ענין זה מוכן במ"ש רבינו ז"ל בשער דרושי הקל' דרוש שני, ז"ל: דע כי הנה נתבאר אצלינו כי יש לנוק' דאצילות שדים למטה בבית הרחם שלה, ונקרא דדי בהמה, ובערך זה נקראת המלכות בהמה, ומהם יונקים כל הקל'. ואמנם דע כי ביום אשר הוא תגבורת הזכר, אז אותו הב' מוחין דז"א דקל' דאצילות הם עולים למעלה ביום ויונקים מן המלכות דאצילות דקדושה מדדי של בהמה הנזכרת, אבל להיות ביום אין הדינין מתגברין לכן הם יונקין בחשאי. וז"ס וישלח כו' שנים אנשים מרגלים חרש, ר"ל בחשאי כו', אבל ב' צפורין שהם ב' מוחין דנוק' דז"א דקל' של אצילות הקל' אינם יונקים ביום, כי אינם יכולים לינק אלא בלילה לפי שאז הדינים של הנוק' שולטין, וכן הענין בבריאה, כי הקל' אשר שם יונקים מן המלכות דבריאה דקדושה, הזכר ביום והנוקבא בלילה, וכן ביצירה וכן בעשיה, יע"ש עד סוף הדרוש כי מוכן הענין שבכאן. ז"ל: וראה והבן שאין החלב עם האם רק מן החסד, ואסור להביא בשר בחלב ע"י התעוררת שלך, כי מה שהבשר הוא עם החלב למעלה הכל הוא מצד מעשה ישראל שאינו כתיקונו, ועל שהאכילת בשר בחלב הוא התעוררת ממש להוריד הפחד בת"ת, ע"כ הזהירך הכתוב ואמר גדי ואמו שלא תגרם לרקד הגדי באם, כענין ושעירים ירקדו שם, וא"כ נראה עתה שכשם שאין לחבר הגדי בחלב היורד באם כך אין לחבר כל בשר בחלב, שע"ז זה יתחבר הגדי עם האם וירקד שם. ולכן אפק' בשר בחלב בלשון גדי" וא"ם, והכי קאמר קרא אם תבשל בשר הפרה בחלב אמה הפרה, יכנסו הגדי לרקד בפרה, וכיון שזו היא הסיבה א"כ כל בשר בחלב אל תבשל, ובלבד שיהי' לו שם בשר ושם חלב, וא"כ אמו היא המזהרת ברחל ובכל מין בשר שלא לבשלן יחד, פן יכנסו הטומאה בפנים.

לג' ז"ל: לפי הפשט הוא מפני האכזריות, שיחלב אדם הבהמה ויבשל בו היוצא ממנה. אך זה הטעם אינו מספיק לטעם איסור בשר בחלב. ושמא כי טעמו הוא כסוד הכלאים. יש עוד מפרשים, כי הבשר והחלב רומזים לזרועות עולם, וכבר ידעת פירוש בשר מפסוק (בראשית יג) קץ כל בשר, והוא הבור רק ממים ומלא נחשים ועקרבים וכו', ולכן אין ראוי לערבו בבאר מים חיים שהחלב והדבש יוצאים משם, כאשר י"ש שם, כי אין להכניס כח הטומאה בהיכל הקודש וכו', וסוד הענין נרמז בלשון הכתוב שלא היינו למדין אם נכתב בפירוש בשר בחלב, כי ידעת סוד הגדי מסוד השעיר המשתלח, וכנסת ישראל נקראת אם, והנה הזהיר שלא לבשל הגדי הנזכר בהיכלי קודש, עעו"ש. ז"ל: אין טעם למצוה זו אלא על דרך הסוד וכו', דע כי לשון בישול הוא לשון תיקון, ולשון גדי הוא מלשון שני גדיי עזים (בראשית כז ט), ושעירים ירקדו שם (שעיה יג כא), שעיר עזאזל, ורבים. ואמו מלשון גזול אביו ואמו (משלי כח כד), וארז"ל (ברכות לה): אביו זה הקב"ה ואמו זו כנסת ישראל וכו'. נמצא המבשל גדי בחלב אמו מתקן את הגדי בחלב הרומו למדת הרחמים, כדאיתא (שעיה נה א) יין וחלב, שתיתי ייני עם חלבי (שה"ש ה א), והם הרחמים הנמשכים אל כנסת ישראל הנקרא אם כל חי, נמצא שזה המבשל בחלב אמו, גורם שהגדי יונק משדי אמו ולא תינוק יונק משדי אמו, עעו"ש.

ז"ל: בכל המלאכות הזמנה לאו מילתא היא והאחרון לבדו חייב. משא"כ בבישול דיצא לידון בדבר החדש, שכל עיקר מלאכת בישול אינו עושה בידים, אלא גרמא בעלמא, דהרי השופת קדרה בשעת שפיתה אינו מבשל, ואלו קדם אחר וסילקו קודם שיתבשל פטור השופת, הרי שזמן החיוב בשעת הבישול ואז לאו מידי קעביד, ואפ"ה חייב הואיל שגרם הבישול, עעו"ש.

האספנין שאינו ראוי לאכילה אלא ע"י הדחה בחמין, ואינו נצרך אלא בישול מועט, ועירוי בחמין זהו גמר מלאכת בישולו, עיי"ש. אולם על דרך כלל, יש בו שלבים, בשל - שלב.

עוד נתבאר שבישול לשון גמר כמ"ש ר' יוסף בכור שור (שמות לד כו) וז"ל, בישול משמע "גמר", כמו הבשילו אשכולותיה ענבים, עכ"ל, ועין עוד בכתב והקבלה, שמות כג, יט, ועוד רבותינו. ולפ"ז לכאורה גדר מלאכת בישול, הינו בשול גמור ושלם. אולם לדינא אין צורך אלא שיהא ראוי לאכילה ולא נגמר בישולו לגמרי, ולפ"ז גדר בישול-גמר, אינו גמר גמור, אלא גמר שענינו אפשרות אכילתו ע"י הבשול הוא גופא גמר, כי האכילה היא תכליתו וגומרו. וכל שדרך לאוכלו באופן זה, זהו נקרא גומרו. ואפילו במאכל בן דרוסאי, ואכמ"ל. וכן בשל-שלב, כי גדרו של בישול הוא שלב לאכילה במאכל, או בסממנין לצבוע, וכדו'.

וכתב הרמב"ם (שבת פ"ט ה"ו) וז"ל, כללו של דבר, כל שריפה דבר קשה או שהקשה דבר רך, אסור, עכ"ל. וזהו גדר בישול במתכות וכד'. ונראה שיש גדר נוסף בבישול, הוא השבחת הדבר המתבשל, ולכן ס"ל לחלק מרבתינו שיש בישול אחר בישול בלח, ודו"ק היטב. וכן בישל-שילב, והיינו שחלק מן השבח בבישול, שמתלבשים הדברים יחדיו, האוכל עם התבלינין, וכדומה.

וגדר פעולת תנועת הבישול, אמרו (זבחים צו ב) בישול מפעפע, ודוק שזהו חילוק משילוב הבישול. ועין רע"א (חולין צו ב, מדרוש וחדוש דרוש ח) שכתב וז"ל, בישול מפעפע - הינו דשמא בישול מפעפע, עכ"ל.

א"ר יוחנן, מנין לשינוי בגדים מן התורה, שנאמר (ויקרא ו ד) ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים, ותנא דבי ר' ישמעאל, לימדך תורה דרך ארץ בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהם כוס לרבו (שבת קיד ע"א)
וכתב המהר"ל (גור אריה, ויקרא ו ד) וז"ל, ואין לומר דהוא חובה, דלא מצאנו בכהאי גוונא חובה, אלא לא הוי רק משום דרך ארץ, כך הוא סברת רש"י. והרמב"ן הקשה על זה מנא ליה לומר שלא יהא חובה, דהוי דרך כבוד למעלה והוא חובה, עכ"ל עיי"ש אריכות כל דבריו.

ונראה שיש בזה ב' חלקים בדרך ארץ, א' שלא ישתמש באותו בגדים, ב' שיחליף, ודו"ק שעצם ההחלפה הוא דרך ארץ. ובמשכיל לדוד (שם) כתב וז"ל, ולכאורה קשה שהמשל הוא להיפך מהנמשל, דהכא התרומה שהיא דמיון מזיגת הכוס היא קודמת להוצאה שהיא דמיון הבשול, אבל ע"פ דרכינו נוחא, דלא קפיד קרא אלא דוקא כשיש בדעתו לשמש עוד שאר עבודות אח"כ באותו הבגדים, הא לאו הכי אין קפידא, עכ"ל ודו"ק בדבריו. ועין רש"י יומא יב ב, ד"ה אתי'.

ועוד נראה דכמו שיש דין שת"ח לא יראה רבב על בגדו (שבת קיד). כן הדין ב"כהונה", אלא שכאש מבשל אי אפשר, כי נתזים לכלוכים על בגדיו, וגם אינו בזיון כי הוא מעצם עבודתו, וניכר שהוי מעצם עבודתו, וכן בהוצאת הדשן, אבל להשתמש בבגדים הללו לעבודה אחרת אין זה דרך ארץ.

ועוד נראה שעצם השימוש בבגדים לעבודה שיש בה לכלוך אף אם לא ניתן לכלוך על הבגדים, נעשו הבגדים חשובים פחות, ודו"ק, והוי בזוי להשתמש בהם לעבודה חשובה

^{יז} ז"ל: את השחקין - שאף השחקין כשרים לעבודה. ואני שמעתי: להביא שחקים דוקא, משום בגדים שבשל בהן קדרה לרבו לא ימזוג בהן כוס לרבו, ואין נראה בעיני, דבשלמא גבי הוצאת הדשן אמרינן לקמן (כג): הכי - מפני שהבגדים מתבזים ומתלככין בהן, אבל תרומת הדשן שאינו אלא מלא מחתה ליום, כדאמרינן במסכת תמיד (ד) ואין שם לכלוך בגדים.

**לא תבשל בקדירה שבישל בה חברך,
מאי נינהו, גרושה בחיי בעלה, דאמר
מר גרוש שנשא גרושה ארבע דעות
במטה, ואי בעית אימא אפילו אלמנה
לפי שאין כל האצבעות שוות**

(פסחים קיב ע"א)

וכפשוטו, כתב בשפתי כהן (במדבר יט טו),
כמ"ש חז"ל (סנהדרין כב ב) אין האשה כורתת
ברית אלא למי שעשאה כלי, וכאן רמז מה
שצוה רבינו הקדוש לבניו ואמר אל תבשל
בקדירה שבשל בה חבריך, וכבר הפליג בספר
הזהר פרשת משפטים בסבא (קב). בנושא
אלמנה ואין צריך לומר גרוש ששלוש (ובגמ'
דידין בגרושה ארבעה) דעות במטה, עכ"ל.
והחסרון החיצון, כי לא נשאר כלי, וזאת מלבד
החשבון הפנימי, שכמה דעות במטה.

ובעומק: קדירה בולעת, עין זבחים צב,
ב. צו, ב. חולין קיא ב. ולכן כח האיש בלוע
באשה, ודו"ק.

וכתב באהבת יונתן (הפטרות אמור) וז"ל,
ולכן כהן לא ישא אלמנה לפי שאין עמה
בשלום, רק בתולה יקח, דיש ביניהם שלום,
והכהן הוצרך להיות בשלום יען שהוא משרת
על המזבח המטיל שלום, עכ"ל. וכן גרושה.

ונקיה, ועין רמב"ם תמידין ומוספין, פ"ב ה"י
וז"ל, בגדי כהונה שתורם בהן דשן, והיו פחותין
מן הבגדים שמשמש בהם בשאר עבודות וכו',
לפי שאינו דרך ארץ שימזוג כוס לרבו בבגדים
שבישל בהם קדירה לרבו, עכ"ל, ונראה שזהו
סברתו, דין בחשיבות הבגדים, ולא בלכלוך,
כנ"ל. ועין רש"י הנ"ל. ועין לחם משנה שם.
ונראה שלכך לכו"ע בהוצאת הדשן צריך בגדי
פחותים, כי יש בו לכלוך, אולם בתרומת הדשן
נחלקו בכך עין יומא כג ב, ובתרומת הדשן אין
לכלוך אולם זוהי עבודה פחותה, ודו"ק, ותלוי
בהנ"ל.

ועין מהרש"א (שבת, על אתר), שזהו שורש
הדין להחליף בגדים מיום חול לשבת, עין
פרי צדיק, צו, אות י"ה. ועין תורה תמימה,
(בראשית לה ב אות א)^י. ולכאורה תלוי
בהנ"ל. ונראה שלכך בשבת יש דין להחליף
כנ"ל, שעצם ההחלפה הוא כבודה. ועין שפת
אמת על אתר^י. ועין עוד בדבריו, יומא כג, ב"א.
ועין או"ח, סימן כא, למה פנימי בגדיו לבית
הכסא, וט"ז ס"ק ג"ב.

^י ז"ל: אף על גב דאין שם לכלוך כדכתב רש"י ז"ל, מ"מ בזוי הוא לעשות עבודה בזויה בבגדים שעושה מלאכה מכובדת, זה טעמו של רבינו ז"ל.

^י ז"ל: והמהרש"א ז"ל פירש המשל על שינוי בגדים דשבת, שבישל בהם בערב שבת להכנת שבת, שישנה כשבא למזוג כוס קידוש. אך גם לפירושו קשה הא מצות שינוי בגדים דשבת כל היום ולא בשעת קידוש דוקא וכו'. [ומתרץ] בשבת דכתיב (תהלים צב יד) שתולים בבית ה', שכל אחד מישאל אז בבית ה', וכל היום ששוכנת ממלאכה הוא כבא דבר עבירה לידו וניצול הימנה, מפני שמורגל תמיד במלאכה ובקל יוכל לעבור, והרי הוא כעושה מצוה כמו שאמרו בקידושין (לט:), והרי הוא כמזוג כוס לרבו בהיכל המלך כל היום, ומזה יש רמז לשינוי בגדים בשבת כל היום.

^י ז"ל: ומהרש"א שם כתב דאירי לענין שנוי בגדי שבת, וצ"ע דלענין שבת ילפינן (שבת ק"ג). מפסוק דישע"י נ"ח י"ג 'וכבדתו' - שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול, וגם מה שייכות הענין בגדים שבישל בהם קדרה וכו' לענין שבת, אבל יותר קרוב לומר דאירי כשיצא מעבודת חול לעבודת קודש.

^י ז"ל: יש לפרש דיום השבת חשוב לגבי ימי החול כמציגת הכוס לגבי בישול קדירה, [ומשו"ה צריך שינוי בגדים בשבת]. אי נמי י"ל דיליף מהכא שדבר זה נחשב 'כבוד' בתורה, [כפי' רש"י שהוא דרך כבוד לפני המקום], וממילא יש לקיים בזה 'וכבדתו'.
^{יא} ז"ל: אכן הרמב"ם ז"ל יש לו שיטה אחרת, ומשמעות לשונו דהוצאת הדשן לכו"ע א"צ בגדי כהונה, ודרשא דבגדים שלובש היא על תרומת הדשן. עעו"ש.

^{יב} ז"ל השו"ע: מותר ליכנס בציצית לבית הכסא. וז"ל הט"ז: אבל בטליתות של מצוה שלנו שאינן רק להתפלל בהם אין נכון שיכנס לבית הכסא, דוגמא לדבר - ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים דרשין דרך ארץ בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהם את הכוס, וק"ו להאי מילתא שמויחד לדבר קדושה דוקא. עעו"ש.

ואופן נוסף בבישול באותה קדירה, אמרו (סוטה יא א) דא"ר אלעזר, מאי דכתיב (שמות יח יא) כי בדבר אשר זדו עליהם, בקדרה שבישלו בה נתבשלו, מאי משמע דהאי זדו לישנא דקדירה הוא, כדכתיב (בראשית כה כט) ויזד יעקב נזיד. וביאר בראש דוד (בשלח) וז"ל, דשייך שפיר לשון בישול, דהם נתחכמו ונשאו ונתנו בזה ובישלו והסכימו לדונם במים^מ, ותבשילם מר להם, כי הנה נלכדו ובאו ונפלו בתוכו, מעין דוגמא לגזרתם, ובה נתבשלו דייקא^מ, ועי"ש עוד בארוכה. ועין צדקת הצדיק, אות רנ"ה.

ואמרו אפילו אלמנה, לפי שאין כל האצבעות שוות. ועין נדה, סו א. וזהו באות ברית קודש, וכן באצבעות הידים, עין מנחות, מא א.

וכתב בכן יהוידע על אתר וז"ל, נמצא בנשואי אלמנה יש חשש סכנה מצד בעלה הראשון, אך אין כל הכוחות שווים בזה, יש קפיד כמו הבחור הנזכר (עי"ש אריכות כל דבריו מדברי רבותינו) עד שרוצה לבלעו מן העולם. ויש שותק אך אינו מוחל כמו אותו זקן, ויש שמוחל בפירוש כמו אותו הרב שמוחל לו, ולזה אמר 'לא כל האצבעות שוות', אצבעות ר"ל "כוחות", מלשון אצבע אלקים היא (שמות ח טו), ר"ל לאו כל רוחות בנ"א שוים בדבר זה, עכ"ל עיי"ש שזה סוד חליצה וגט.

^מ כי נשבע הקב"ה שלא יביא מכול לעולם.

^מ שהם השליכו בני ישראל ליאור, ועל זה הקב"ה לא נשבע והביאם למים להטביעם.

^מ ז"ל על הכתוב (שמות כא יד) וכי יזיד איש על רעהו להרגו: פי' 'יזיד' מן 'ויזד יעקב', פי' תוקף הרתיחה והחימום לאותו דבר, וזה צריך להריגת אדם - שמתגבר נגדו כ"כ עד ליטול נפשו - צריך שיהי' חשקו חמום ביותר. וכן בדבר אשר זדו אמרו ז"ל בקדירה שבשלו בו, שהי' ג"כ בהריגת נפשות, ותוקף חשקם להשליך נפשות ליאור שב על ראשם, כי הצמיחו חשק זה ג"כ למעלה רק שהי' עליהם.

מדור
אתחלתא
דגאולה

מלחמה-שלום
בשל

מלחמה – שלום

בשל

האש, וזהו כעס, ואמרו (פסחים סו:): כל הכועס חכמתו מסתלקת ממנו, היינו שלבו שולט על שכלו. וכאשר דברי חכמים בנחת נשמעים, זהו שלום בין מח ללב, שלום בין אש ומים.

ובמזלות, השמש חמה, אש, והלבנה קרה, מים. וכתב בס' בני אהרן על שער הגלגולים (הקדמה לו, אות יח) וז"ל: שמצרים נידונו במים, וסיסרא באש, כמש"ה (שופטים ה כ) 'הכוכבים במסלותם נלחמו' וגו', לפי שזה היה יונק מן החסדים שה"ס המים, וזהו מן הגבורות שהם אש. עכ"ל. וזהו 'נלחמו'.

ובעומק, עיקר המלחמה מכח יסוד האש, ועיקר השלום מכח יסוד המים. וכאשר נעשה שמים, נעשה אחדות המחלוקת עם השלום, ודו"ק. וצורת האחדות, אופן אחד שלה, כתב בכלי יקר (בראשית א ח) וז"ל: שמים נגזר מלשון אש ומים, שעשו שלום ביניהם ונתחברו ונעשה מהם שמים, והיינו שאמרו רז"ל (אבות ה ח) כל מחלוקת שהיא לשם שמים וכו', כל מחלוקת שתכליתו השלום, עכ"ל. וכן מחלוקת לשון חלוקה, חלוקה לשם שמים, והבן.

ד' יסודות, אש-רוח-מים-עפר. ואש ומים צרות זו לזו, בחינת מלחמה, וכלשון השל"ה (עשרה הלולים, ח, שבת וינפש) אש ומים בכלי אחד, והם כשתי צרות, עכ"ל. וזה כשהאש והמים בתוך כלי אחד. אולם בבישול, אש תחת הכלי, ומים תוך הכלי, ונעשה בבישול שלום בין אש ומים. וכמ"ש החת"ס (תורת משה שמות יח יא) וז"ל: הקדרה הוא העושה שלום בין אש שמבחוץ ובין מים שבתוכו, עד שיתחממו המים ויהיו גם הם תולדות אש, ודפח"ח [הגאון מו"ה מרדכי בנעט זצ"ל], נמצא הם כמו דמי מלחמה בשלום, ע"כ אמר כאן בקדרה שבשלו בה נתבשלו, עכ"ל, עיי"ש. וזהו בשל-שלב, שילוב אש ומים.

ועיין רש"י איוב כה ב'. ועיין ירושלמי (ר"ה פ"ב ה"ד) 'המלאך עצמו [בשמים] חציו מים וחציו אש', ואמרו (שהש"ר ג יא) 'הרקיע של מים והכוכבים של אש, ואין מזיקין זה לזה'. ועיין זוה"ק ח"א לא ב, וח"ג רכה א.

אולם עדיין אינו שלום גמור, כי אש למטה מן הכלי, ומים תוך הכלי, וחום האש שולט במים כדברי החת"ס. אולם בשמים אש-מים, שם הוי אחדות גמור, וכמ"ש באהבת יהונתן (בראשית) וז"ל: ויקרא אלקים לרקיע שמים, אש ומים, כי היו לעצם אחד ומקשה אחד ולא יתפרדו, ולכן קרא אותן שמים. עכ"ל.

ובצורת אדם, אמרו (תיקו"ז סג.) 'מים שכלית לקררא אש יסודי דלבא, דלא יוקיד כל גופא'. ואולם כאשר האש גובר על המים, לב גובר על

* על הפסוק 'עושה שלום במרומיו', ופירש רש"י: אש ומים בלולין ואין מים מכבין את האש.

מדור
רל"א
שערים

צירוף

ב-ש / ב-ל / ש-ל

ב-ש

ע"ה דעתם מטפשת עליהם ונגלה שיבה דקלקול, ולהיפך אצל זקני ת"ח נאמר (ויקרא יט לב) "מפני שיבה תקום" שיבה דתיקון. וזהו עיקר הבקשה בבחינת "אותה אבקש", בקש שב-ק, לדבוק במדרגת שיבה דת"ח. וזהו לבוש של ת"ח, לבוש דתיקון, כמש"כ לבוש, לא בוש, שעולה מבושה תחתונה לשיבה. ות"ח זוכה למדרגת (משלי ה טו) "שתה מים מבורך", בחינת שאיבת מים, בית השואבה, שאב, שב-א, שב לאל"ף, ולכך משם שואבים רוח"ק.

ומדריגת אכילת ת"ח, הפך בהמה שמאכלה עשב, עשב לבהמה כנ"ל, אכילתו בבחינת (משלי יג כה) "צדיק אוכל לשובע נפשו". שובע, שבע, שב-ע. משיב ע"י לאל"ף. ולכך אמרו (פסחים מט ב) שע"ה אסור לו לאכול בשר, והותר רק לת"ח. בשר, שב-ר. כי בכח הת"ח להשיב הבשר לשורשו, כנודע, שמעלה בשר - שבר, משבר, לבשר מלשון בשורה טובה, הבאה מאלופו של עולם. ולפיכך עיקר זמן אכילת בשר בשבת, לשון שב-ת, שאזי הכל שב לשורשו, כנודע.

וביומין דחול ע"מ לאכול נצרך לבשל המאכל, בשל, שב-ל, ע"מ להשיבו לשורשו. אולם בשב"ק עיקר הארה זו ע"י חוש שהנשמה נהנית ממנו, חוש הריח, בשם, שב-ם.

וכשם שיש מאכל אדם כן יש מאכל של מזבח, ועיקרו תמיד, (שמות כט לט) "את הכבש האחד תעשה בבוקר" וגו'. כבש, שב-ך. ואזי מתגלה מ"ש (כתובות י ב) מזבח מזין וכו', בחינת משביר לכל הארץ, היפך שבר דקלקול נעשה משביר דתקון, שפע הנמשך מאלופו של עולם. וזהו עיקר שבחו של עולם, שבת, שב-ת, שהכל שב לשורשו, וחוזר ונמשך השפע מן השורש, וחוזר חלילה.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אבשלום, בקש, אלגביש, אלישבע, שב, שבר, שבע, שביל, שגב, שכב, בשן, בשר, בושת, דבש, חשב, יבש, בלאשצאר, לבש, עשב, שבת, שבי, שבלים, בשורה, בישל, בשם, באוש, ישב, כבש, כבשן, שובע, שבע, משביר, שבט, נושבת, קשב, שבועה, שלב, שבץ, שרביט, תשבי, אבישג, שביס, חשבון, מפיושת, שיבה, שבת, ברוש, שאב, שובל, משבצת, שבוע, שובב, שלהבת, שרב, בשל.

ב-ש אלו האותיות השניות הן מההתחלה, והן מהסוף. כלומר שורש ההמשכה, הן בהתפשטות מן הראשית, אור ישר, והן בהתפשטות מן האחרית, אור חוזר. ומהותם לחזור לשורש, להתחלה שזהו סוד התשובה, שב לשורש. **ברוש**, שבור, שב - רו, והיינו תיקון השבירה נגלה בבורש, ולכן הן במשכן והן במקדש, בזמן דתיקון נבנה מעצי ברוש.

וכאשר יש כח המעכב מלגלות שיבה זו בפועל, הגדרתו שבירה, שבר, שב-ר. וזהו כח עצמי בתוכו. וכאשר זהו כח חיצוני אזי נקרא שבי, שב-י. וכן פעמים נקרא חבוש, חשב, ח-שב, כחבוש בבית האסורים שמעוכב מלחזור למקומו. ושלמות קלקול זה נקרא מיתה, שכיבה, "וישכב עם אבותיו". שכב, שב-ך. כי כאשר האדם מת יש בו ב' מעכבים אלו. א. מיתתו בחינת שבירת גופו (מקביל לשבירת הלחות) ב. קבורתו הוא כחבישתו במקומו, כח חיצוני שיוצר לו קביעות בקרקע. וכאשר נמצא בקרקע ע"ד כלל מסריח ומבאיש, בואש, שב-או. וככול שיש שרב, שב-ר, כן נעשה בואש יותר.

ומעייין כך היא הבושה, בוש, שב-ו, שהיא מאבזיריהו דרציחה, מעין מיתה. ועליה אמרו חז"ל (סוטה י ב) מוטב יפיל עצמו לכבשן האש ואל ילכין פני חבירו ברבים. כבשן, שב-כן. ומעין כך הוא בחינת יובש, יבש, שב-י, שנסתלק חיותו ונעשה יבש, וכאשר מלכין פני חבירו נסתלק דמו שהוא חיותו. ואזי נופל ממדרגת אדם, א-דם, למדרגת בע"ח, בבחינת נמשלו כבהמות נדמו. ומאכל בהמה, עשב, ע-שב. ושורש נפילה זו כמפורש בקרא (קהלת ז כט) "עשה האלקים את האדם ישר, והמה בקשו חשכנות רבים". חשבון, חשב, שב-ח. כי כח החשבון הוא גופא מעכב את השיבה לשורש של "ישר". וכאשר נופלים בנ"י ממדרגתם נקראים "שובבים", שובו בנים שובבים, שובב, שב-בו. כי כח השובב מעכב את השיבה, וע"ז גופא זועק הנביא שובו בנים שובבים.

ובדקות יותר, יש ב' בחינות בשב. א. שב לאלף מתוך ב"ת. ב. שב לת"ו מתוך שי"ן, וכאשר שב לאל"ף, זהו שיבה לאדם, א-דם. וכן לאלופו של עולם. וכאשר שב לתיו, מצד הקלקול שב לתחתון שבו, לשורש היותו מן העפר, היה מן העפר ושב לעפר. וזהו תשובה דקלקול, (בראשית ג יט) "עפר אתה ואל עפר תשוב". ואצל זקני

ב-ל

בולם פיו. ושוורש אבלות זו נעוץ בחוה שנתנה לאדה"ר לאכול מעץ הדעת, שעליו נאמר ביום אכלך ממנו מות תמות. ומעשה זה הוגדר בחז"ל, היא שפכה דמו של עולם.

והנה יש רציחה בפועל, ויש אביזריהו, מלבין (לב - נ) פני חבירו, הנקרא עלב. ע-לב. והנה אמרו, עשרה דורות מאדה"ר עד נח וכו', אולם במקום שיהא תיקון הלב, נעשה קלקול כמ"ש ויתעצב ה' אל לבו. וכתוצאה מכך נעשה מבוך. לב-מו. ועיקר גזר דינם לא נחתם אלא על הגזל, היפך צדקה-נותן. גזל כולו מקבל, קבל, לב-ק, שהוא בחינת בלק אותיות קבל, כנודע. ותולדת כך נעשה הסבל הגדול בעולם כמעט לכל יושבי תבל. סבל, לב-ס. וחל על עצם העולם הנקרא תבל. לב-ת. כלומר על עצם שורש העולם הנקרא לבו של העולם, כמ"ש חז"ל שיש במקום לב, כמ"ש דברו על לב ירושלים, זהו לבד דתיקון. וכתוב תולה ארץ על בלימה, לב - ימה, והוא שורש לבו של העולם. ולב דקלקול שבעולם הוא בבל, לב-ב. ובנפש זהו בליעל, כל - יעל.

ואחר עשרה דורות בא אברהם לתקן זאת. ולעומתו בלעם, כל - עס, כמ"ש במסכת אבות. ועיקר הפסולת היוצאת לתרבות רעה ביום מיתתו הוא עשו, בחינת אדם בליעל, היפך אדם, אדם, בליעל, לב-עלי. ושורשו הוא מזרעו של בתואל, לב-תאו. ולעומתו יעקב נושא את בלהה, לב-הה, תחלת תיקון הלב. ובשבטים עיקר התיקון לכך, זבולון, לב-זון, זון ר"ת זכר ונקבה, תיקון אחדותם. והמתנגד ליעקב לבן, לב-ן. שהוא נבל כנודע, ופסולתם של אלו בבחינת זבל, לב-ז. ושורשם נחש, פורץ גדרו של עולם, פורץ את הגבול, גבול, לב-גו, פורץ את הלב.

ושלמות התיקון בבנין המשכן ע"י בצלאל, וכל חכם לב. בצלאל, לב-צל. אולם נאמר בו גם כמזבח לא תניף עליו ברזל, לב - רז, הארת לב נעלמת ונסתרת בו ואינה בגילוי. אולם ובכניסה לא"י ע"י כלב, לב-כ. ובמצות יובל הנוהגת בארץ, יובל, לב-ו. ושורשו יום החמישים של מתן תורה, במשך היובל המה יעלו בהר.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אביאל, אבימלך, אבל, אבשלום, אהליאב, חלב, זבל, חבל, לבן, אלגביש, אלישבע, בבל, בדלה, בהלה, בלע, בעל, ברזל, בתולה, גבל, גבול, בגלל, בבל, בול, זבולון, בחל, חלב, כלב, כל, בלל, לב, יובל, יבול, לבש, להב, בלהה, בלה, בלט, בלעם, בלשאצר, בלתי, סבל, בצל, בצלאל, בשל, גבעל, גבריאל, גבלה, הבל, מבוך, לבנון, נבל, איזבל, בתואל, גבול, לביא, עיבל, קבל, שביל, שבלים, תבל, יבלת, בלק, מהיטבאל, מלבן, עלב, שבלול, בטל, בלג, בלימה, בליעל, בלם.

רבותינו לימדונו (מבואר היטב בעץ חיים) שמדרגת לב שורשה ל"ב נתיבות חכמה עליונה שבראש. הנקראת בלימה, לב - ימה, והיינו י' ספירות וכב' אותיות גימט' לב, כמבואר בספר יצירה. וזו צורת הבריאה, כגלדי בצלים, בצל, לב - צ, בתוכו לבו, והכל סביב ללב. וכאשר הארה זו מתפשטת לתוך גופו של האדם נעשה "לב". וכאשר ח"ו אינה מתפשטת, אזי זהו בחינת "כל", לשון שלילה. וזהו בול, כל - ו, לשון בלה, בלתי. וכן בלע, כל - ע, אור שאינו מתפשט אלא נשאר בלוע במקורו.

הארה עליונה זו היא ממדרגת הלבון העליון. לבן לב-ן, כמבואר בדברי רבותינו. וכאשר הארה זו מאירה אצל נקבה נעשה במקום הלב, מקום דדיה, חלב, לב-ח. ומדרגת חלב מקשרת את הולד לאמו, ללבון העליון, ללבה של האם. חלב אותיות חבל, שהחלב נעשה חבל המקשר בין הולד לאם. ומכח כך נעשו האם והולד בלולים זה עם זה, בלל, כל - ל. ונגלה אצל בלהה, כל - הה, שיפחת רחל, שנולד בנימין ומתה רחל, וגידלה בלהה את בנימין כאמו, ואף דאגה לחלב בעבורו. ובעומק הכח המקשר הוא ה"לב" כנ"ל. וכאשר מקיא חלב שינק משדי אמו, זהו חבל. וזהו ביטול של החלב, בטל, כל - ט.

וכשם שהוא הכח המקשר בין הולד לאמו, כן שורש כח ההולדה, "זכר" "ונקבה" שורשו חיבורם בלב. והוא בחינת בעל, לב-ע. כי תחילת החיבור הוא בחינת חיבוק, אח"כ נישוק, ואח"כ חיבור גמור, ומקום החיבוק במקום הלב, חיבור לב אל לב, זהו מהות עומק החיבוק.

ועיקר החיבור בין בחור לבתולה. בתולה, לב-תוה. ובמלכי אדם הנוכחים בפרשת וישלח, ז' ראשונים שבהם לא הוזכר נקבה בהם. ובמלך השמיני (בחינת חלב, לב, ח, כנ"ל) הוזכרה אשתו ושמה מהיטבאל, לב-מהיטא. ובו לא כתוב מיתה, כי היה חיבור במדרגת לב. וזהו בדלח, לב - חד, לב מחובר, לב אחד, ובבדלח מונח כח הצירוף והחיבור. וזהו בשל, לב - ש, בחינת קו אמצע, שלוש, כח החיבור. וזהו לשון בשל - שלב, לשון שילוב, חיבור.

והנה תולדות ראשונים שהיו בעולם, קין והבל, הבל, לב-ה. כי בהבל נתגלה חיבור הלב של אדה"ר וחוה ונגלה חיבורו של הבל אל ליבה של חוה. וכאשר קם קין על הבל והרגו, ביטל חיבור הלב. ואמרו רבותינו שבלק שורשו בקין שהרג את הבל, מכח כל, העדר שבו. וכן בלק דבק בהעדר זה, כל - ק. ומכח כך רצה להרוג את ישראל. ובשעה זו נתחדשה אבלות שורשה ראשונה בעולם. אבלות, אבל א-לב. בבחינת טוב ללכת אל בית האבול וגו', והחי יתן אל לבו. אבל אל-לבו. ואבל אין לו פה, בבחינת מש"כ 'מבליגתי עלי יגון', כל - ג, ליבא לפומיה לא גליא מכת הבלגה. ובבחינת בלם, כל - ס,

ש-ל

וכאשר זהו בבחינת רוחב, זהו בחינת אשל, אכילה - שתיה, לוייה או לינה. א-לש. (והוא בחינת בשל, ב-של, אחדות האוכל). והיינו נתינת כל צרכו, וזהו רוחב, ודו"ק. וכאשר נעשה כראוי, זהו בחינת שלום, של-ום. חיבור הקצוות כראוי. וזהו ירושלים, ירום-של. ואזי נעשה שלוח, של-וה. וזהו בחינת שלג, של-ג, ג' דייקא, חיבור הקצוות מכח האמצע. בבחינת שקל, של-ק. וכמ"ש מכדי שקולים הם ויבואו שניהם. והיינו לא רק הימין שזהו הפשטות, אלא אף השמאל, של-אם. שהיא בחינת יד כהה, חלשה, ח-לש. והוא בחינת שמואל, של-מוא, ששקול כמשה ואהרן, והיינו שנכלל בו השמאל בימין, בחינת לישה. שמואל, שמאל-ו, ודו"ק. ואף כולל פסולת דימין, ישמעאל, ימעא-של.

וכאשר יש אחדות של בחינת השתלשלות מלעילא לתתא, ובחינת לש של ימין שמאל ואמצע, זהו בחינת שלם, של-ם. וזהו מדרגת ישראל, של-ירא. והוא בחינת אשכול, אכו-של, שחלקו העליון לרוחב, וחלקו יורד לתתא, וכמ"ש בתמורה, איש שהכל בו. אחדות בהירה, בבחינת מלוטש, לטש, לש-ט. והוא הארת בחינת משיח, בחינת שילה, של-יה, כמ"ש עד כי יבא שילה, ושוורשו בשלמה בן דוד, מעין בחינת משיח בן דוד, שלמה, של-מה, ודו"ק.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אבשלום, אלגביש, אלישבע, אלישיב, אלישה, אלישמע, אלישע, אלישפט, אשכול, שליט, אשקלון, אשריאל, אשתאול, אלוש, ישראל, ירושלים, חלמיש, כשיל, לבוש, בלטשאר, בלשן, משעול, משל, אלעשה, חשמל, חלש, יעשיאל, ישמעאל, משכלת, כשל, שלג, מושל, מישאל, מכשול, מלבוש, מלקוש, מלטש, משיזבאל, משיכיל, משלי, משקל, מתושאל, מתושלח, עשהאל, פילגש, פלדש, פלשתים, קלשון, שאול, שאל, שאלתיאל, שבילי, שבלול, שבלת, שגל, שובאל, שובל, שועל, שולי, שחל, שילה, שכול, שכל, של, יעשיאל, שלהבת, שלוח, שלוח, שלוי, שלום, שלומי, שלון, שלף, שלח, שלחן, שלט, שלטון, שליח, שליו, שליט, שלישי, שלכת, שלם, שלמה, שלמיאל, שלמן, שלמנאסר, שלמנים, שלף, שלש, שלשם, שלתיאל, שמאל, שמואל, שעל, שפל, שקל, שתול, אלעשה, שולמית, שלף, אלוש, שותלח, שלה, שמלה, שאול, שולים, שולמית, שתלתי, בשל, תלש, שלוח, לקש, לטש, שלכת, שלל, שלמה, שפלה, שחלת, אלקשי, אשל, שלישי, כשלון, שלמיהו, שעלבני, לשון, שאל, מושל, אלישוע, ינשל, נחשל, אשתאלי, שילוני, משלמיהו.

הנה אותיות ל-ש בבחינת "אורף" זהו מלשון השתלשלות, שלשלת. וכן שלכת, של-כת. וכן שובל, בו-של. ובבחינת "רוחב" זהו מלשון לישה, עירוב ימין ושמאל ע"י אמצע, בחינת שלש, שלישי, של-יש. ובזמן זהו בחינת תמול שלשום, של-שום.

והנה בבחינת השתלשלות זהו בחינת שליח, של-חי, בחינת ידא אריכתא. ובבחינה זו אמרו עתידה ירושלים שתתפשט עד דמשק. ירום-של. והוא בחינת שלחן, של-חן, משלשל כל שפע המאכל של העולם כולו בחן, כמ"ש הן את העולם כולו בטובו בחן וגו'. והוא בחינת, שלו, של-ו. היינו שנשתלשל אליו ממון זה. ובעיקר נגלה הדבר בירושה שבאה בהשתלשלות מאב לבן. והוא בחינת משל ונמשל, מלשון השתלשלות, כי המשל נשתלשל מן הנמשל. ובדקות בחינת השתלשלות הוא בחינת לבוש, לש-בו, כי התחתון המשתלשל מן העליון חוזר ונעשה לבוש לעליון כנודע, לבש, לש-ב, ושוורש ההשתלשלות מכח המוחין, שכל, של-כ. אולם שם אין לבוש כי הפנים מגולות. וכאשר מסיר הלבוש זהו בחינת שלף, של-ף, ועיקרו הסרת הלבוש במקום התחתון, רגל ששולף את הנעל.

והנה המשלשל, שולט ומושל על המשתלשל ממנו. של-וט, מו-של. בבחינת אשה שנשתלשלה מן האיש (מן הצלע), וכתיב בה, והוא ימשול בך. ועש"כ נקרא בעל, בא-על, כנודע. ועי"ז שולט בה, בבחינת ואל אישך תשוקתך, למשגל, של-גם. ובפילגש שכולה למשגל, נקראת כן פיי-שגל, ודו"ק.

וכאשר נעשה תנועה הפוכה מהשתלשלות, זהו בחינת שלל, של-ל, נוטל מזולתו אליו. וכאשר נוטל מזולתו מצד התיקון, זהו בחינת שאל, של-א. וכן נטילת התחתון מן העליון בכח נקרא תלש, ת-לש, היפך שתל. וכן שלהבת, של-הבת, שעולה מתתא לעילא, ומחזירה ההשתלשלות למקורה. וכן עליה מן המשל לנמשל. וזהו בחינת חשמל, חמ-של, וכמ"ש בחגיגה, עתים מלילות עתים חשות. והיינו עתים משתלשלות ומדברות מכח הלשון, לש-ון, ועתים חשות, היפך השתלשלות, וזהו משעול, מעו-של, עולה מתתא לעילא. וכן כאשר תנועתו לשלשל אולם אינו עולה בידו, זהו בחינת כשל, כ-של, כשל בהשתלשלות. וזהו בחינת מי שמת השתלשלותו, היינו בנו, נקרא שכול, של-כו. וההשתלשלות המנותקת ממקורה, זהו בחינת שפל, של-פ, שנפלה ההשתלשלות ונותקה ממקורה. והוא בחינת פלשתים, של-פתים.

מדור קבלה

בלבביפדיה קבלה

בשל

מילון ערכים בקבלה

בשל

בלבביפדיה קבלה

בשל

עיגולים

כתיב (יחזקאל מז כג) 'זטור סביב בהם סביב לארבעתם ומבשלות עשוי מתחת הטיירות סביב'.

ועוד. כתיב (יואל ד יג) 'שלחו מגל' כי בשל קציר'.

יושר

ג' קוים'. וכתיב ג'פ' 'לא תבשל גדי בחלב אמו' (שמות כג יט; שם לד כו; דברים יד כא), ועיין ערך קטן תפארת. ועיין פסחים (דף מז:), ושלש על בישולו, עיי"ש.

ועוד, כתיב (שמואל א ב יג) 'כבשל הבשר והמזלג שלש השנים בידו'.

וכן בישול נחלק לשלש שלישים, והשליש הראשון נקרא 'מאכל בן דרוסאי' [אולם נחלקו הראשונים אם הוא חצי (רמב"ם הל' שבת פ"ט ה"ה) או שלישי (רש"י שבת כ. ד"ה בן)]. ואמרו (מו"ק יא.) 'תילתא בישולא', עיי"ש.

שערות

כתב הר"ש משאנץ (מעשרות פ"א מ"ג) וז"ל: פירות הללו כשהן בוסר מכוסין בשערות דקות, וכשמתחילין להתבשל מתקרחין מעט מעט, ובגמר בישולן נופל הכל, עכ"ל. ולפי זה נקרא בשל מלשון להשיל, שמשיל את השערות.

ועוד. עשו קנה מיעקב את מה שבישל, נזיד

אור א"ס

א"ס שלם בכל מיני שלמויות. וכתיב (במדבר ו יט) 'ולקח הכהן את הזרע בשלה', ואמרו (חולין צח.) 'ותניא, בשלה, אין בשלה אלא שלימה'. וזהו בשל, מלשון שלם. עיין תוס' שם (ע"ב, ד"ה ואין) שהוא מלשון בשל-לה, עיי"ש. אולם אצל הנבראים זהו פירוד, וכמ"ש המהר"ל (גור אריה, נשא ו יט) וז"ל: שדרך כל דבר בבישול מתחלק ומתפרד, עכ"ל. עיי"ש.

צמצום

מצטמק*. ואמרו (שבת לח.) ר' יהודה אומר, חמין שהוחמו כל צרכן מותרין, מפני שמצטמק מק ורע לו, ותבשיל שבישל כל צורכו אסור, מפני שמצטמק ויפה לו, וכל המצטמק ויפה לו כגון כרוב ופולים ובשר טרוף אסור, וכל המצטמק ורע לו מותר'.

וצמצום דקלקול, מצרים*. ואמרו (חולין צב.) 'הבשילו אשכלותיה (בראשית מ י), הגיע זמנה של מצרים לשתות כוס התרעלה'. ועוד נאמר שם (שמות טז ג) 'בארץ מצרים בשבתנו על סיר הבשר, ענין בישול'.

קו

שורש ההדרגה הוא בקו, שמתפשט לאט לאט*, וזו תפיסת בישול, שהדבר מתבשל בהדרגה, בשלבים. וכן בשורשים 'בשל'-'שלב'-'שביל', והקו הוא שביל שדרכו מתפשט אור א"ס שמ' בשל את כל הנבראים.

* ההצטמקות בבישול היא כעין צמצום.

ב מצרים היא ענין מצרים המצמצמים.

ג ראה עץ חיים ש"א פ"ב.

ד העשוי בעיגול.

ה צורת היושר היא כצורת אדם בעל ג' קוים. ימין שמאל ואמצע. ראה עץ חיים ש"א פ"ג, ש"א פ"ה.

עדשים (בראשית כה כט), עיין ערך קטן ז"א.
וקנה את כח הנזיד, עיין ערך קטן חכמה.

ועוד. שער נזיר מתבשל, כמ"ש (במדבר ו יח)
'ולקח את שער נזרו ונתן על האש אשר תחת
זבח השלמים'. כי שער נזיר יש בו קדושה,
והוא מעין בישול קורבנות, ובושל יחד עם
השלמים.

אזן

כתיב (ויקרא ו כא) 'וכלי חרש' [שאינו משמיע
קול] אשר תבשל בו ישבר'.

ועוד. מגיס הרי הוא כמבשל (עיין שבת יח;
וברש"י שם ד"ה מגיס), ומגיס הוא מלשון גס-
ס"ג, וכנודע (ראה עץ חיים ש"ה פ"א) שבסדר
אורות אזן חוטם פה דא"ק, האזן היא כנגד ס"ג
דע"ב [דס"ג הכולל].

חוטם

בשמים, קטרת. ואמרו (שבת עד): 'והאופה.
שבק תנא דידן בישול סממנים דהוה במשכן,
ונקט אופה, אופה מלשון אף, ונכלל בבישול,
ודו"ק. ועיין יבמות (ו:). ועיין סנהדרין (קב:)
שבציעת הפת היא 'מהיכא דקרים בישולא',
ושם מיירי בפת שנאפית.

פה

אכילה. והבישול שביל [בשל-שביל-שלב] לא-
כילה, וכמ"ש (דברים טז ז) 'ובשלת ואכלת'.
ומיירי בתבשיל שבישל כל צרכו (שבת לז).
שראוי ממש לאכילה. ועין מלבי"ם (שמות יב
יט) וז"ל: שם בישול כולל לכל דבר שנגמר עד
שראוי לאכילה, עכ"ל. ובישול במקצת כמאכל
בן דרוסאי (שבת כ).

ואמרו (חולין קיג:): 'אפקה רחמנא לאכילה
בלשון בישול'. ואחר האכילה נעשה בישול
הכבד, עיין ערך קטן נפש. ואמרו (שם פח:): 'י

דברים מביאין את האדם לידי תחתוניות, ואלו
הן וכו', ודג מליח שלא בישל כל צרכו'.

עינים שבירה

כתיב (ויקרא ו כא) 'וכלי חרש אשר תבשל בו
ישבר'. ועיקר בישול הוא בישול בשר, אותיות
שבר. ובשבירה נפלו רפ"ח ניצוצות, רפ-ח',
כנודע. ותיקונם ע"י הבישול, וכמ"ש (במד-
בר יא ח) 'ובשל בפרור', פר-ור. שע"י הבישול
מעלה רפ"ח ניצוצין, והבן.

עתיק

פסח, דילוג, ופרושו בעתיק'. וכתיב (דה"י ב
לה יג) 'ויבשלו הפסח באש כמשפט'. ואמרו
(פסחים עד). 'כיצד צולין את הפסח, מביאין
שפוד של רימון ותוחבו לתוך פיו עד בית נקו'
בתו ונותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו, דברי
ר' יוסי, ר"ע אומר כעין בישול הוא זה, וכו'.

ובישול בפסח היינו צלי, עיין רבינו בחי
(שמות יב ח). ואמרו (זוה"ק ח"ג רנא:): 'את'
קיננו ליה צלי ולא מבושל, דאילו מבושל יהא
טמיר ולא יחמוץ ליה, אלא תיקונא דליה
דיחמוץ ליה הכי מוקדא בנורא, בגין דריחיה
נודף. ואולם קרבן חגיגה הבא עם הפסח עדיף
שיהא מבושל ולא צלוי, עיין בשל"ה (פסחים
נר מצוה, אות לג).

אריך

אורך, אור-רך, ארך אפים, רכות. ומהות הבי-
שול שעל ידו נהפך המאכל מקשה לרך, וכי-
תיב (יחזקאל כד ה) 'גם בשלו עצמיה', ופירש
הרד"ק שם וז"ל: כל כך תבעיר האש ותרתח
הסיר עד שאפילו העצמים שהם קשים להתב-
של יתבשלו. עכ"ל.

אבא

כתיב (מלכים ב ו כט) 'ונבשל את בני ונאכ-
להו'.

¹ שהם כנגד ס"ג מ"ה ב"ן של שם ע"ב דס"ג דאדם קדמון.

² כי מדובר שם על קרבן הפסח, שיש איסור לאכלו נא.

³ ברפ"ח יש פ"ר ניצוצין, ואות ח' שהיא השורש, פר-רפ.

⁴ הפסח הוא מלשון דילוג, כמ"ש (שמות יב כג ודא רש"י שם) 'ופסח ה' על הפתח'.

⁵ עתיק הוא נעתק מא"ק לאבי"ע, וכן מאבי"ע לא"ק. ודו"ק שזו היא בחינת דילוג, כי אין הדרגה גמורה בין א"ק לאבי"ע.

אמא

כתיב (שמות כג יט) 'לא תבשל גדי בחלב אמו'.

ועוד, כתיב (איכה ד י) 'נשים רחמניות בשלו ילדיהן'.

ז"א

מדות. ואמרו (סוטה יא.) 'מאי דכתיב (שמות יח יא) כי בדבר אשר זדו עליהם, בקדירה שבישלו בה נתבשלו', מאי משמע דהאי זדו לישנא דקדירה הוא, דכתיב (בראשית כה כט) ויזד יעקב נזיד'.

נוק'

בית (זוהר בראשית נ:.) וכתוב (יחזקאל מז כד) 'בית המבשלים אשר יבשלו שם משרתי הבית את זבח העם'.

ועוד. אמרו (פסחים קיב.) 'לא תבשל בקדי' רה שבישל בה חבירך, מאי ניהו, גרושה בחיי בעלה'.

כתר

סוד האחדות. וכתב בהכתב והקבלה (משפטים כג יט) וז"ל: וע"פ הנחה זו [המבוארת שם] אני אומר, ששרש בשל דומה לפעלים המשמשים פעמים על הפועל ופעמים על הנפעל, עיי"ש.

ועוד, נזיר'. וזרוע של איל של נזיר מתבשל, עיין חולין (צח.).

חכמה

כוונה. מבשל במזיד בשבת. ולשון זד-זדון הוא מלשון 'ויזד יעקב נזיד' (בראשית כה כט), עיין ערך קטן ז"א, כי לבישול נצרך כוונה מחשבה וזדון. וכתב המלבי"ם (משלי יא יב) וז"ל: נזיד מענין בישול הרעיונים, עכ"ל.

ועוד, שמן (מנחות פה:.) וכתוב (שמואל ב יג

ח) 'ותבשל את הלכבות', והיינו טיגון בשמן.

בינה

לב (תיקו"ז יז.). וכתוב (שמואל ב יג ח) 'ותב' של את הלכבות'.

ועוד, יין (זוהר תרומה קמז.). וכתוב (בראשית מ י) 'הבשילו אשכולותיה ענבים'. ועיין רבינו בחיי (שמות יב ח) שהוא לשון של הושלם, עבר את השלבים, שלב-בשל. ועיין חולין (צב.).

דעת

בלע בן בעור מלך הדעת, כנודע (עץ חיים ש"ח פ"ד). ונקרא כן מלשון בליעה [וכן בלעם], ודרך הכלי כאשר מבשלים בו בולע. ועיין זבחים (צה:), בענין בלוע בלא בישול, ובישול בלא בילוע.

חסד

מים (תיקו"ז לח.). וכתוב (שמות יב ט) 'ובשל מבשל במים'. וכתב ר' יוסף בכור שור (דברים טז ז) וז"ל: וכתוב, ובשל מבושל במים, מדא' צטריך למיכתב מים, מכלל דיש בישול בלא מים, והיינו צלי. עכ"ל. וזש"כ בפסח (דה"י ב לה יג) 'ויבשלו הפסח באש'. ועיין ערך קטן עתיק. ועיין מושב זקנים שמות שם. ואמרו (נדרים מט.) הנודר מן המבושל מותר בצלי, ושם אמרו שר' יאשיה אוסר, עיי"ש החילוק בין לשון בנ"א ללשון תורה". ועין חשק שלמה, השורשים, שורש זד.

ואמרו (מגילה ז:) 'ובישולא בתרייתא הוו קרו ליה צלי קידר'. ועין מלבי"ם שמות יב יט'.

וכתב בחשק שלמה (השורשים שורש נב) וז"ל: מין בשול זד, כמו 'ויזד יעקב נזיד' (עיין ערך קטן חכמה), מתאר לדבר שנתבשל במים, הנ-

^א והיא הנהגת מדה כנגד מדה, השייכת לז"א.

^ב ע"ד הכתוב בו (במדבר ו ז) 'כי נזר אלקיו על ראשו'. וראה בזוהר נשא (קכו.).

^ג נתבאר התם שבלשון תורה שם בישול כולל אף צלי. וראה במלבי"ם שהובא בהערה הבאה.

^ד זה לשונו: ובשל מבושל במים. הגם ששם צלי מיוחד רק להמבושל בלא משקה, שם בישול הוא שם כולל לכל דבר שנגמר עד שראוי לאכילה, כי בשל קציר (יזאל ד), הבשילו אשכולותיה ענבים (בראשית מ), ובא גם על הצלי, ובשלת ואכלת (דברים טז) [שלכן ס"ל לר' יאשיה שהנודר מן המבושל אסור בצלי], ולכן הוצרך לפרש מבושל במים.

מים מתתא לעילא. ואמרו (שבת קיד.) 'לימדך תורה דרך ארץ, בגדים שבישל בהן קדירה לרבו, אל ימזוג בהן כוס לרבו'.

הוד

בישול מעלה אדים, הוד-אדים. והבן.

יסוד

דג (טעמי המצוות פר' שמיני). והדרך היא לבשלו, עיין במס' שבת (פא.). ואמרו (ע"ז לח.) 'דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בישול עכו"ם'.

ועוד, צדיק. ואמרו (חולין צב.) 'הבשילו אשכ' לותיה, אלו הצדיקים שבכל דור ודור'.

מלכות

כלי (תיקו"ז סא.). ואמרו (זבחים צה:) אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכה וכו' טעונין מריקה ושטיפה. ועיי"ש (צו:) שאמרו, בישל במקצת כלי טעון מריקה ושטיפה או אין טעון, ואמרו שם, בישול מפעפע, ופירש רש"י, מת' פשט בכל הכלי. וכתב המלבי"ם (ויקרא ו כא) וז"ל: שפועל תבשול לא בא בדוקא מצד שנת' בשל דרך בישול, רק מצד שע"י הבישול נבלע הרוטב בכלי, ובזה פועל תבשול ופעל יזה (מלשון נזיד, עין ערך קטן חכמה וערך קטן חסד) הם דומים, אם נבלע בבגד ע"י הזיה, או אם נבלע בכלי חרש ע"י בישול.

נפש

הנפש משותפת לישראל עכו"ם ובעל חי (ראה עץ חיים ש"נ פ"ב). וכאשר גזרו על בישולי עכו"ם, היינו שלא יתחבר עמהם מכח מדרגת הנפש. והבן מאוד.

ועוד, עיקר הנפש בכבד (עץ חיים ש"מ פי"ב, ועוד). וכתב הרמ"ק (ספר יצירה פ"ו מ"ו) וז"ל: והכבד מבשל המזון, ונותן לכל האיבי' רים, עכ"ל. וכתב הגר"א (שם פ"א מ"ו) וז"ל: כבד בו אש הטבעי וכו', לכן הוא מבשל. ועיין

גמר ע"י הסתערות המים והתנפחם ע"י האור. עכ"ל.

גבורה

אש (זוהר פנחס רמג: ברע"מ). בכל בישול יש אש תחת הכלי, או שמבשלים ע"ג גחלים (פס' חים כו:). ובפסח זהו בישול באש, צלי, עיין רבינו בחיי (שמות יב ח). ואמרו (מכות כב.) כגון שבישלו בעצי הקדש, ואזהרתיה מהכא (דברים יב ג) 'אשריהם תשרפון באש לא תע' שון כן לה' אליכם'.

ועוד, דם. ואמרו (מנחות כא.) דם שבישלו אינו עובר עליו.

תפארת

בישול דתיקון, חיבור חו"ג¹⁰, מים בתוך הכלי ואש מבחוץ. בישול אותיות שילוב, חיבור הפ' כים. ובקלקול, כתיב (שמות כג יט) 'לא תבשל גדי בחלב אמו', ונכתב ג"פ לאיסור אכילה והנאה ואסור בישול (קידושין נז:), ג' פעמים נגד חג"ת. ואמרו (זבחים צו:) 'קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב'.

ועוד, תורה (זוהר בהעלותך קנב. ועוד). ואמ' רו (יבמות מז.) שגזרו על תרמוסין משום בישול עכו"ם, לפי שאינן בני תורה.

ועוד, נחשת (עץ חיים שמ"ט פ"ג). וכתוב (ויקרא ו כא) 'ואם בכלי נחשת בשלה'.

ועוד, שמש (זוהר פנחס רלו. ברע"מ). וכתוב באבן עזרא (הארוך, שמות כג יט) וז"ל: כי השמש מבשלת כמו האש, עכ"ל. ובפירות על העץ עיקר בישולם ע"י השמש, וכאשר מוסר ממקום גידולו הן פרי והן ירק עיקר בישולו הוא ע"י אש, וכן בעל חי - בשר. ועיין הכתב והקבלה פר' משפטים (כג יט).

נצח

דרך ארץ קדמה לתורה (ויק"ר ט ג). תורה היא בתפארת, ודרך ארץ הם נו"ה, והם קוד-

¹⁰ כמו תפארת שמכריע בין החסד והגבורה, כך הבישול משלב את המים (חסד) והאש (גבורה).

כמות שהוא חי אין בו משום בישולי נכרים'. וכתב השל"ה (שער האותיות אות הקו"ף, הקדמה אות רצא מדברי הטור) וז"ל: כל מיני ירקות וקטניות שטובים חיים ומבושלין }ר"ל, שהוא כ"כ טוב מבושל כמו חי, וחי כמו מבוש }ל מברכין לאחר בשולן כמו קודם בישולן, עיי"ש.

יחידה

כל ימות עולם הוא תהליך של בישול. ובמשיח הוא גמר בישולו, ונהפך מבישול למבור של. ועיין ערך קטן כתר. וכתב ר' יוסף בכור שור (משפטים כד יט) וז"ל: בישול, לשון גידול וגמר, עיי"ש. ובעולם דידן שלמות הגידול תכ-ליתו אכילה (עין ערך קטן פה), אולם בימות המשיח שלמות הגידול דיבור, שיחה, משיח מלשון שיחה כנודע.

לשם ספר הדע"ה ח"ב, דרוש ד', ענף יב סימן ג', סדר תיקון המאכל בגופו של אדם. ועיין מלבי"ם שמות, סדר רמזי המשכן, סוד מזבח הנחשת.

רוח

בשל, שורש של שלב-שביל, והיינו שהבישול הוא תהליך ויש תנועה בו. ויש והתנועה ארר-כה, ויש והתנועה קצרה, והתנועה הקצרה נקראת קלי הבישול, כמו קל לרוץ, והינו קל בתנועתו מכח הרוח. ואמרו (כתובות קיב.) על ארץ ישראל, שהיא קלה לבשל פרותיה, והוא מדין אורא דאר"י.

נשמה

'נשמת שדי תבינם' (איוב לב ח), בחינת 'הבן בחכמה' (ספר יצירה פ"א מ"ג). והבנה זו היא בבחינת בישול הרעיונים, כמ"ש המלבי"ם (משלי יא יב פירוש המילות).

חיה

כתיב (שמואל א ב טו) 'ולא יקח ממך בשר מבשל כי אם חי'. ואמרו (מו"ק יב:) 'כל שנאכל

מילון ערכים בקבלה

בשל

אולם אצל הנוק' גוברת האש על המים. ועיין קהלת יעקב הנ"ל שהביא מדברי הרמ"ק וז"ל: דמלכות נקרא כבשן מצד תבערת אש הגבורה שבוער בה ככבשן, והיא כבושה תחת בעלה שהוא בחינת חסד, ועל ידי כן נכבש הדין, והוא מקום אפייה ובישול השפע לחיילותיו, שע"י שנכבש הדין תחת החסד נגמר בישול החסד לחיילותיה. עכ"ל.

וכתב בליקוטי הש"ס (מס' ברכות) וז"ל: והגבורות שלו הם מתעוררין ג"כ ומתקבצין בנו"ה שהם תרי ביעין דדכורא, ושם הגבורות מתבסמות, וזהו שהם מבשלין הזרע, כי כל בישול הוא חיתוך ושבירת כח הגבורות, ושם נעשה המיתוק, והם השחקים ששוחקין מן לצדיקים וכו'. עכ"ל.

וכתב הרמח"ל (אדיר במרום, ד"ה קוצין דשערי תליין בתקוני) וז"ל: הנו"ה הם תמיד תריין ביעין ששם בישול הזרע, הוא סוד שחקים ששוחקים מן לצדיקים (חגיגה יב:), כי בהם מתבשלים הדברים ומקבלים צורה פרטית, ומה שהיה בתחלה בכלל שם נעשה בפרט, שזה סוד השחיטה שהוא בירור החלקים כל אחד כראוי לו. עכ"ל.

בישול המאכל באדם הוא באצטומכא, כמ"ש בתיקונים (דף קמ:). ואפקיה רחמנא לאכילה בלשון בישול (חולין קיג:). אולם יש עוד בישול באדם, אצל הזכר, שהביצים מבשלים הזרע ומכחם נולד האדם, והרי ששורש כל צורת האדם קודם לו בישול.

וכתב בנובלות חכמה (עלה לו) וז"ל: וכן מ"ש שירדו לתרי ביעי, ר"ל שיש שם ב' שמות שיש בהם כח לבשל האותיות ובשמות המעורבים שירדו בסוד טפה, ולבררם שיהיו האותיות שהן רחמים שהן ראויות לבנות מהן זעיר לבדן, ולהבדיל מהן האותיות אחרות שהן דין שעלו משברי כלים, עם הניצוצות הקדושים שהעלה אריך. ואותן אותיות נפרדו מז"א ע"י בישול זה והלכו סביביו עד שעת הלידה, שאז ירדו למטה וכו', עכ"ל ועיי"ש. והבן שכשם שיש בישול בצורת אדם, כן יש בישול באותיות. ועיין עוד קהלת יעקב, ערך כבשן.

ובגין כך עיקר הבישול בנו"ה שהם תרי ביעין (זוהר האזינו רצו. באד"ז), ובפרטות בנצח, כמ"ש בספר הליקוטים עקב, ח, ד"ה וסדר השבטים. והוא כח החסד שגובר על הדין, כמו בבישול, שהאש שהיא דין נמצאת תחת הכלי, והמים שהם חסד נמצאים תוך הכלי, ודו"ק.

וכתב בלקוטי תורה (פר' עקב), וז"ל: בישול הזרע של הזכר הוא בנצח, ושל הנוק' בהוד שלה, עכ"ל. ואצל הזכר גוברים המים על האש,

מדור ארמית

מילון ערכים בארמית
בשל-בושלא-בארג

מילון ערכים ארמית בשל-ברבריא-ברגר-שברירי

גופיה חמרא מבושלא, בארג לשון פרסי הוא, יין מבושל שעומד על שלישו, כגון דשבקי להו עינבי למשרי וחליאן טפי, דאע"ג דשתי חיויא מיניה מפשר ליה חוליא למרריה דחויא, ואין בו משום גילוי, עכ"ל ועיי"ש. ועיין רש"י ע"ז ל א, ד"ה מי בארג. * ועיין עוד ספר המעריך, ערך בארג. ובפר"ח יו"ד סימן קטז ס"ק א.

ונראה שהיפך בשל לשון שלם, כנ"ל, כן הוא לשון שביל, בשל-שלב, שלב בדרך גידולו אולם לא שלמותו, והבן. כי טבע התבשיל שאינו מתבשל במהרה, ויש תבשילין ששיעור בישולן קצר ויש ששיעור בישולן ארוך, עיין חשק שלמה ערך זד. ויש בוסר שהוא שלב בשלבי הבישול, ויש כופר שאינו עתיד להתבשל ולבוא לגמרו לעולם.

וכן בשל אותיות שלב, לשון שילוב כנ"ל, כי הדרך לבשל עם תבלינים שמשלבים אותם עם הדבר המתבשל. ועוד, שהכלי בולע הנתבשל ונעשה שילוב בין הכלי לדבר המבושל. וכן הבישול משלב אש ומים, אש תחת הכלי, ומים תוך הכלי. ועיקר בישול לחלק מרבותינו הוא במים. ועיין משכני עליון לרמח"ל, הקדמה.

אמרו (חולין צח). ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל, אין בשלה אלא שלמה. רשב"י אומר אין בשלה אלא שנתבשלה עם האיל, דכו"ע בהדי איל מבשל ליה, רשב"י סבר מבשל והדר חתיך ליה, ומר סבר חתיך ליה והדר מבשל. ע"כ. בשל אותיות שלב, לשון שילוב, שלמות, ולכן מבשל והדר חתיך ליה. וכן חתיך והדר מבשל, שע"י הבישול שאחריו נעשים מחוברים זה בזה.

והיפך כן אמרו (שבת עט). 'התם בבישולא', וביאר בערוך ערך בשל וז"ל: העור שנעזב כמו שהוא בלא מלח ונתבשל ונפסד כשמלבישין אותו על משקל או על זולתו יבש וקשה מאד, ודרך חנוני לצרור משקל של אבן שלא יחסיר. עכ"ל. והוא היפך השלם, לשון שלימות.

ואמרו במדרש לקח טוב (איכה ה י) 'נכמרו, כל דבר נשרף באש הוא נקוץ, בושלא כומרא (ברכות מ:) על שם שמקבצין התאנים לכלי אחד שיתבשלו, והם נקוצים. וכתב בערוך ערך כמר וז"ל: ועל הנובלות (ברכות שם), בושלא כומרא, שהן תמרין פגין שאין נכשרין לאכילה כלל וכומרין אותן בעפר להתבשל, עכ"ל. והוא היפך השלימות.

עוד כתב בערוך ערך בארג וז"ל: בגמרא (ע"ז ל). והחומץ, מתוק חמר בארג, פירוש בארג

* זה לשונו: מי בארג. משקה משובח, בארג לשון פרס משובח כמו סוסיא בארג בחלק, וכולן אין נחש שותה מהן.

